

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko – správní

Vývoj ekonomik zemí Visegrádské čtyřky

Pavla Kubová

Bakalářská práce

2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavla KUBOVÁ**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Management podniku - Manažerská etika**

Název tématu: **Vývoj ekonomik zemí Visegrádské čtyřky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce se zaměří na komparaci vývoje ekonomik zemí Polska, ČR, Slovenska a Maďarska na základě vybraných makroekonomických ukazatelů.

Práce bude obsahovat:

- východiska komparační analýzy,
- charakteristiku zemí Visegrádské čtyřky,
- komparaci ekonomické výkonnosti zemí V4,
- očekávaný vývoj ekonomické výkonnosti zemí V4.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

PAVELKA, T. Makroekonomie: Základní kurz. 3. vyd. Praha, Melan-
drium, 2007. 278 s. ISBN 978-80-86175-58-4.

SAMUELSON, P. A. - NORDHAUS, W. D. Ekonomie. Přel. M. Gregor,
1. vyd. Praha: Svoboda, 2007. 775 s. ISBN 80-205-0590-3

SPĚVÁČEK, V. Makroekonomická analýza a mezinárodní komparace. 1.
vyd. Praha: VŠE, 1994. 196 s. ISBN 80-7079-844-0.

Periodika: Hospodářské noviny

<http://www.imf.org>

<http://www.oecd.org>

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Jan Černožorský, Ph.D.
Ústav ekonomie

Datum zadání bakalářské práce: 30. června 2009

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2010

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.

děkanka

L.S.

doc. Ing. Jolana Velejníková, Ph.D.

vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 21. července 2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně, veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, bude Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 5. 4. 2010

Pavla Kubová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu bakalářské práce Ing. Janu Černoorskému, Ph.D. za jeho odborné vedení a cenné připomínky, které mi napomohly při zpracování bakalářské práce. Dále pak svým rodičům, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

SOUHRN

Visegrádská čtyřka (V4) je neoficiálním označením čtyř postkomunistických zemí ve střední Evropě - České republiky, Maďarska, Polska a Slovenska. Tyto země budeme porovnávat z hlediska vývoje jejich ekonomik. Použijeme k tomu základní makroekonomické ukazatele, konkrétně hrubý domácí produkt, inflaci, nezaměstnanost a platební bilanci.

KLÍČOVÁ SLOVA

komparace, makroekonomické ukazatele, Visegrádská čtyřka, hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, platební bilance

TITLE

The Economic Development of Visegrad Group Countries

ABSTRACT

Visegrad Group is an unofficial name of four post-communist countries in the middle of Europe – Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia. We will compare these countries considering development their economics. We use basic macroeconomic indicators, concretely gross domestic produkt, inflation, unemployment and balanced of payments.

KEYWORDS

comparison, macroeconomic indicators, Visegrad group, gross domestic produkt, inflation, unemployment, balance of payments

OBSAH

ÚVOD	9
1.1 HISTORICKÝ VÝVOJ V4.....	10
2 KOMPATIVNÍ EKONOMIE	12
2.1 HISTORICKÝ VÝVOJ KOMPATIVNÍ EKONOMIE.....	12
2.2 VYBRANÉ METODY KOMPARACE EKONOMICKÝCH SYSTÉMŮ	13
3 MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE	15
3.1 HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT	15
3.1.1 <i>Metody měření HDP</i>	16
3.2 INFLACE.....	17
3.2.1 <i>Cenové indexy</i>	18
3.2.2 <i>Tři stupně závažnosti inflace</i>	18
3.2.3 <i>Příčiny inflace</i>	19
3.2.4 <i>Důsledky inflace</i>	21
3.3 NEZAMĚSTNANOST	22
3.3.1 <i>Ukazatele nezaměstnanosti</i>	22
3.3.2 <i>Příčiny nezaměstnanosti</i>	23
3.3.3 <i>Plná zaměstnanost</i>	23
3.4 PLATEBNÍ BILANCE	24
4 KOMPARACE EKONOMICKÉ VÝKONNOSTI	29
4.1 VÝVOJ ZEMÍ STŘEDNÍ A VÝCHODNÍ EVROPY	29
4.2 VÝVOJ HDP V ZEMÍCH V4.....	29
4.2.1 <i>Míra růstu reálného HDP na obyvatele</i>	30
4.2.2 <i>HDP na obyvatele v paritě kupní síly</i>	33
4.3 VÝVOJ NEZAMĚSTNANOSTI V ZEMÍCH V4	34
4.3.1 <i>Míra nezaměstnanosti podle pohlaví</i>	34
4.3.2 <i>Celková dlouhodobá míra nezaměstnanosti a obecná míra nezaměstnanosti</i>	36
4.4 VÝVOJ INFLACE V ZEMÍCH V4	40
4.5 PLATEBNÍ BILANCE V ZEMÍCH V4	44
4.6 PLNĚNÍ MAASTRICHTSKÝCH KONVERGENČNÍCH KRITÉRIÍ	47
4.6.1 <i>Měnová kritéria</i>	48
4.6.2 <i>Fiskální kritéria</i>	50
4.7 OČEKÁVANÝ VÝVOJ V ZEMÍCH VISEGRÁDSKÉ ČTYŘKY	51
4.7.1 <i>Očekávaný vývoj v České republice</i>	52
4.7.2 <i>Očekávaný vývoj v Maďarsku</i>	53
4.7.3 <i>Očekávaný vývoj v Polsku</i>	54
4.7.4 <i>Očekávaný vývoj na Slovensku</i>	55
ZÁVĚR	56
LITERATURA	59

Seznam obrázků

OBRÁZEK Č. 1: ZEMĚ VISEGRÁDSKÉ ČTYŘKY	11
OBRÁZEK Č. 2: MÍRA RŮSTU REÁLNÉHO HDP NA OBYVATELE	31
OBRÁZEK Č. 3: HDP NA OBYVATELE V PARITĚ KUPNÍ SÍLY	33
OBRÁZEK Č. 4: MÍRA NEZAMĚSTNANOSTI PODLE POHLAVÍ – MUŽI (v %)	35
OBRÁZEK Č. 5: MÍRA NEZAMĚSTNANOSTI PODLE POHLAVÍ – ŽENY (v %)	36
OBRÁZEK Č. 6: CELKOVÁ MÍRA DLOUHODOBÉ NEZAMĚSTNANOSTI	38
OBRÁZEK Č. 7: MÍRA INFLACE V ZEMÍCH V4	41
OBRÁZEK Č. 8: BĚŽNÝ ÚČET PŁATEBNÍ BILANCE V ZEMÍCH V4	45
OBRÁZEK Č. 9: VÝVOJ HARMONIZOVANÉHO INDEXU SPOTŘEBITELSKÝCH CEN V ZEMÍCH V4 ...	48
OBRÁZEK Č. 10: PLNĚNÍ KONVERGENČNÍHO KRITÉRIA ÚROKOVÝCH SAZEB	49
OBRÁZEK Č. 11: NOMINÁLNÍ MĚNOVÝ KURZ CZK/EUR	50
OBRÁZEK Č. 13: HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT – RŮST PROTI PŘEDCHOZÍMU ROKU V %	51

Seznam tabulek

TABULKA Č. 1: VERTIKÁLNÍ STRUKTURA PŁATEBNÍ BILANCE	28
TABULKA Č. 2: MÍRA RŮSTU REÁLNÉHO HDP NA OBYVATELE	30
TABULKA Č. 3: HDP NA OBYVATELE V PARITĚ KUPNÍ SÍLY V %	33
TABULKA Č. 4: MÍRA NEZAMĚSTNANOSTI PODLE POHLAVÍ – MUŽI (v %)	35
TABULKA Č. 5: MÍRA NEZAMĚSTNANOSTI PODLE POHLAVÍ – ŽENY (v %)	35
TABULKA Č. 6: CELKOVÁ MÍRA DLOUHODOBÉ NEZAMĚSTNANOSTI	37
TABULKA Č. 7: VÝVOJ INFLACE V ZEMÍCH V4 V %	41
TABULKA Č. 8: BĚŽNÝ ÚČET PŁATEBNÍ BILANCE V ZEMÍCH V4 V % HDP	45
TABULKA Č. 9: VÝVOJ VEŘEJNÝCH DLUHŮ K HDP V %	51
TABULKA Č. 10: PREDIKCE MÍRY NEZAMĚSTNANOSTI PODLE MAKROMODELU CERGE-EI	52
TABULKA Č. 11: RATING ZEMÍ V4 (ČERVEN 2009)	52
TABULKA Č. 12: VÝVOJ MAKROEKONOMICKÝCH UKAZATELŮ V ČR V LETECH 2011, 2012	53
TABULKA Č. 13: MAKROEKONOMICKÉ UKAZATELE – PŘEDPOVĚĎ PRO 2010 – 2012 V %	55

ÚVOD

Ekonomika je složitý organismus, nelze ho vystihnout jediným ukazatelem. Při mezinárodním srovnávání je tedy nutné brát v úvahu různé stránky ekonomiky, nejen její výkonnost podle hrubého domácího produktu. Při komparaci ekonomických systémů musí komparatista čelit několika problémům. K těm závažnějším patří věcné a časové zabezpečení identity srovnávaných ukazatelů. Je také nutné brát v potaz vedlejší faktory a jejich vliv na fungování jednotlivých ekonomických systémů. V neposlední řadě je důležité najít takové ukazatele, které zabezpečí objektivnost příslušných srovnávacích analýz.

Cílem práce je analyzovat vývoj ekonomik vybraných zemí a zároveň nastínit jejich budoucí směřování a plnění maastrichtských konvergenčních kritérií. Konkrétně jsme zvolili země tzv. Visegrádské čtyřky, které vstoupily do Evropské unie 1. května 2004¹, tj. Českou republiku, Maďarsko, Polsko a Slovenskou republiku. Tyto země budeme hodnotit v období let 1999 - 2008 pomocí čtyř základních makroekonomických ukazatelů, a to hrubého domácího produktu, inflace, nezaměstnanosti a platební bilance.

Jednou z priorit Visegrádské skupiny byla integrace těchto zemí. Visegrádská skupina se snaží o podporu spolupráce mezi zeměmi regionu a o posílení identity střední Evropy v rámci Evropské unie. Spolupráce České republiky, Maďarska, Polska a Slovenska nepramení pouze z geografické blízkosti těchto zemí, ale také z bohaté společné historie, ze společných zájmů o budoucí směřování celého regionu střední Evropy nebo také z podobné mentality jejich obyvatel.

Ke splnění výše uvedeného cíle je zapotřebí splnit dílčí cíle:

- charakterizovat země V4,
- popsat principy komparativní ekonomie,
- vymežit čtyři základní makroekonomické ukazatele a pojmy s nimi související.

¹ 10 zemí celkem vstoupilo do EU 1. 5. 2004, jsou to: Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko

1 Charakteristika zemí Visegrádské čtyřky

Díky úsilí zemí střední Evropy vznikla Visegrádská skupina (V4). Tato skupina byla vždy součástí jedné civilizace sdílející stejné intelektuální a kulturní hodnoty, náboženské tradice. Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko usilovaly o členství v Evropské unii (EU). Svou integraci do EU považovaly za stěžejní krok. Visegrádská skupina spolupracuje na bázi konzultací a pravidelných setkání na různé úrovni – prezidentské, premiéřské, na úrovni ministrů zahraničí apod. Svého cíle dosáhly 1. května 2004, Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko se začlenily do EU.

Bylo by špatné se domnívat, že aktivity V4 směřují k izolaci nebo k oslabení vztahů k ostatním zemím. Důraz je naopak kladen na optimální spolupráci především se sousedskými zeměmi a na demokratický rozvoj všech částí Evropy. V4 se nesnaží konkurovat funkčním středoevropským skupinám. Tato kooperace je vnímána především jako výzva nebo schopnost začlenit se do širších struktur, jakou je např. Evropská unie.

Mezi další cíle Visegrádské čtyřky patří také budování bezpečnostní architektury, která je založena na posilující kooperaci a koordinaci mezi evropskými institucemi. Důležitou součástí je také podpora sdílení hodnot v oblasti kultury, vzdělávání, vědy a výzkumu. Veškeré aktivity Visegrádské čtyřky směřují k posílení stability regionu v Střední Evropě. Mezinárodní visegrádský fond je jedinou institucí V4 založenou v roce 1999. Poskytuje finanční podporu neziskovému mimovládnímu sektoru především v oblastech kultury, vzdělávání, výzkumu apod. Roční rozpočet fondu je 5 mil. EUR (skládá se ze stejně vysokých příspěvků členských zemí)².

1.1 Historický vývoj V4

Hrad Visegrád byl v první polovině 14. století sídlem maďarských králů a dále pak dějištěm jednání mezi polským (Kazimír III. Veliký), českým (Jan Lucemburský) a maďarským králem (Karel I. Robert). Zde byla sjednána dohoda o úzké spolupráci v obchodních a politických otázkách.

² *The Visegrad Group: the Czech republic, Hungary, Poland and Slovakia : FAQ* [online]. 2006 [cit. 2010-03-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=1015>>

15. února 1991 (deset dní před zánikem Varšavské smlouvy) v severomaďarském městě Visegrád proběhlo setkání prezidenta ČSFR Václava Havla, premiéra Maďarska Józsefa Antalla a prezidenta Polska Lecha Wałęsy. Byla zde sepsána deklarace o blízké spolupráci tří (čtyř) středoevropských zemí. Po pádu komunistického režimu byla hlavním cílem kooperace pro přechod od totalitního režimu k vyspělé demokratické společnosti. Společně také postupovaly do euroatlantických obranných struktur (NATO). Česká republika se spolu s Polskem a Maďarskem stala členem NATO 12. března 1999. Slovensko se stalo členem až v roce 2004.

Ve Visegrádu získalo seskupení svůj název - Visegrádská trojka. Visegrádská čtyřka vznikla v důsledku rozdělení Česko-slovenské federativní republiky v roce 1993. Geografická poloha zemí V4 je znázorněna na obrázku č. 1.

Po roce 2004 se V4 zaměřila především na prosazování stability a spolupráce v širším regionu Střední Evropy. Nabízí se otázka, zda se bude Visegrádská skupina rozšiřovat o další státy. Odpověď je jasná, nebude. Spolupracuje se skupinami jako je Benelux či Nordická rada a zároveň se orientuje na své východní sousedy, především Ukrajinu a Bělorusko. V rámci tzv. Regionálního partnerství probíhá spolupráce s Rakouskem a Slovinskem a dalšími zeměmi střední a východní Evropy skupina spolupracuje podle programu V4+³.

Obrázek č. 1: Země Visegrádské čtyřky

Pramen: PAVLÍČEK, Ondřej. Visegrádská čtyřka [online]. 2003 [cit. 2010-03-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.pcnews.cz/gallery.php?id=21>>

³ *The Visegrad Group: the Czech republic, Hungary, Poland and Slovakia : Historie* [online]. 2006 [cit. 2010-03-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=1014>>

2 Komparativní ekonomie

Komparativní ekonomie je *samostatná vědní disciplína, jež na základě důkladné analýzy porovnává, jak jednotlivé ekonomické systémy, tak procesy, které uvnitř těchto systémů probíhají, přičemž jejím hlavním cílem je nalézt společné a odlišné rysy v jejich vývoji*⁴.

Komparativní ekonomie se zaměřuje především na komparaci:

- struktur jednotlivých ekonomických systémů,
- struktur jednotlivých ekonomických mechanismů a jejich fungování,
- porovnání výsledků fungování těchto mechanismů.

Většinou se setkáme s pojmem komparace ekonomických systémů (comparative economics systems), který je odvozen z náplně komparativní ekonomie. Ekonomové provádějí komparaci určitých zemí s ohledem na odlišnou historii, politiku, kulturu a dalšími specifickými znaky. Ale i lidé neustále srovnávají svou životní úroveň a úroveň blahobytu s ostatními lidmi, městy i státy.

2.1 Historický vývoj komparativní ekonomie

Již v roce 1776 Adam Smith ve své knize „Pojednání o podstatě a původu bohatství národů“ definoval princip absolutních výhod v mezinárodním obchodě. Na základě tohoto principu pak dospěl k závěru, že důležitým předpokladem pro růst národního bohatství země je svoboda obchodu. Díky ní pak mohou jednotlivé země produkovat ty statky a služby, při jejichž výrobě dosahují přirozených výhod.

Na tyto myšlenky navázal David Ricardo, jenž princip absolutních výhod nahradil principem komparativních výhod. Tento princip lze označit jako jeden z hlavních podnětů pro rozvoj mezinárodní dělby práce, mezinárodního obchodu a také pro rozvoj komparativní ekonomie.

Za průkopníka komparativní ekonomie se označuje americký ekonom a institucionalista John Rogeres Commons (1862-1945). Ten se ve svém díle zaměřil na komparaci reálně fungujících ekonomických systémů – kapitalistického a socialistického. Mimo Commonse se touto

⁴ TULEJA, Pavel. *Analýza pro ekonomy : Učebnice pro ekonomické a obchodně podnikatelské fakulty*. Vyd. 1. Brno : Computer Press, a.s., 2007. s. 45

problematikou dále zabývali: Willieam Negele Loucks (1899), George Nikolaus Hal (1901-1984).

Poválečný vývoj vedl ve světové ekonomice k další diferenciaci ekonomických systémů. K nejvýznamnějším dílům tohoto období patří „Teorie národohospodářského plánování“ a „Evropský socialismus“, jejichž autorem je Carl Landauer (1891-1983).

V průběhu 60. a 70. let se komparativní ekonomie zaměřila především na vývoj uvnitř ekonomických systémů.

Další významný impuls pro rozvoj komparativní ekonomie byl rozpad socialistické soustavy, jenž vedl k odstranění bipolarity založené na existenci rozličných hospodářských soustav. Komparativní ekonomie se začala věnovat komparaci ekonomické výkonnosti nově vzniklých hospodářských systémů, a jednak srovnávání integračních procesů, které probíhají v Evropě, Asii a v Americe. K novodobým významným představitelům této vědní disciplíny řadíme americké ekonomy: Paula R. Gregoryho (1941), Roberta C. Stuarta (1938) či Jamese Angresana (1946)⁵.

2.2 Vybrané metody komparace ekonomických systémů

Existuje mnoho metod komparace ekonomických systémů. Zvolili jsme metodu přímého srovnávání objemu hrubého domácího produktu (HDP) a metodu parit kupní síly.

Metoda přímého srovnávání objemu hrubého domácího produktu

Tato metoda využívá v případě dvou ekonomik Laspeyresův index množství, kde je HDP oceněno:

- v cenách země A: $I_A = \sum Q_B * P_A / \sum Q_A * P_A$
- v cenách země B: $I_B = \sum Q_B * P_B / \sum Q_A * P_B$

kde:

$P_{A,B}$... cenová hladina v zemi A (B)

⁵ TULEJA, Pavel. *Analýza pro ekonomy : Učebnice pro ekonomické a obchodně podnikatelské fakulty*. Vyd. 1. Brno : Computer Press, a.s., 2007. s. 46-47

$Q_{A,B}$... spotřební koš v zemi A (B)⁶

Metoda parit kupní síly

Tuto metodu lze používat ke komparaci jednotlivých složek HDP, proto jí dávají komparatisté přednost. Umožňuje převádět na srovnatelnou úroveň hodnotu hrubého domácího produktu a hodnotu jeho jednotlivých položek. Měna USA nemá již takové postavení, jaké měla po druhé světové válce. Stále se však považuje jako nejčastěji používané mezinárodní platidlo. Nabízí se tedy možnost přepočítat HDP jednotlivých zemí do této měny. Problém ale nespočívá jen v tom, že kursy jsou v neustálém pohybu, ale tyto pohyby jsou silně ovlivňovány relací nabídky a poptávky⁷.

Parita kupní síly (PPP) je *koeficient, jenž komparatistům umožňuje provést přepočet mezi tuzemskými a mezinárodními cenami, které jsou pro potřeby mezinárodního srovnávání vyjádřeny v předem stanovených jednotkách*⁸. Takovými koeficienty jsou parity kupní síly národních měn (PPP – Purchasing Power Parity). V nejjednodušší verzi si PPP lze představit jako poměr cen v národních měnách za stejné zboží v různých zemích. Například pokud výrobek v Německu stojí 1,98 eura a ve Velké Británii 0,8 libry, pak je PPP pro tento výrobek 2,475 eura k libře ($2,475 = 1,98 / 0,8$).

Program PPP organizace OECD a Eurostatu má kořeny již v 80. letech, byla zde potřeba umožnit pravidelnému a aktuálnímu porovnání HDP. Jak již bylo napsáno, parity kupní síly jsou měnové přepočítací koeficienty, pomocí nichž se hospodářské ukazatele převádí na uměle vytvořenou měnovou jednotku – standard kupní síly (Purchasing Power Standard, PPS)⁹.

⁶ JÍLEK, J. *Metody mezinárodního srovnávání*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1996. s. 6

⁷ SPĚVÁČEK, V. *Makroekonomická analýza a mezinárodní komparace*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1994. 196 s. ISBN 80-7079-844-0

⁸ TULEJA, Pavel. *Analýza pro ekonomy : Učebnice pro ekonomické a obchodně podnikatelské fakulty*. Vyd. 1. Brno : Computer Press, a.s., 2007. s. 51

⁹ JÍLEK, J. *Metody mezinárodního srovnávání*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1996. s. 10

3 Makroekonomické ukazatele

Rozhodli jsme se, že pro porovnání vývoje ekonomik V4 použijeme základní makroekonomické ukazatele. K těmto základním ukazatelům patří HDP, inflace, nezaměstnanost a platební bilance. Můžeme tak posuzovat průměrnou životní úroveň v dané zemi a výkonnost ekonomiky.

3.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt je *celková tržní hodnota finálního zboží a služeb produkováných v určité zemi za dané časové období*¹⁰. Při mezinárodním srovnávání celkového výstupu země je ještě zřetelnější vyjádření výstupu na jednoho obyvatele. HDP na hlavu *vyjadřuje celkový objem HDP vydělený celkovým počtem obyvatel země - průměrný HDP*¹¹.

Hlavními složkami HDP jsou:

- výdaje domácností na nákup zboží a služeb,
- hrubé soukromé domácí investice, tj. investiční nákupy firem,
- vládní nákupy zboží a služeb,
- čisté exporty.

Z výše uvedené definice HDP je jasné, že součástí hrubého domácího produktu jsou ty statky a služby, které jsou vyrobeny na území daného státu, přičemž není důležité, jestli je vlastníkem výrobních faktorů domácí či zahraniční subjekt. Pokud však budeme chtít vyjádřit peněžní hodnotu finální produkce, která byla vyrobena pouze pomocí národních výrobních faktorů, budeme určovat hodnotu hrubého národního produktu (HNP).

Rozlišujeme dva základní druhy HDP: reálný a nominální HDP. Hodnotu výstupu v cenách období, kdy byl tento produkt vytvořen (tzn. v běžných cenách) měří nominální HDP. Reálný HDP je vztažen k cenové hladině výchozího roku (tzn. v cenách stálých). Spočítá se úpravou nominálního HDP pomocí cenových deflátorů. V této práci budeme v praktické části uvažovat reálné HDP, tj. v cenách stálých.

¹⁰ SCHILLER, B.R. *Makroekonomie dnes*. Brno : Computer Press, 2004. s. 87

¹¹ SCHILLER, B.R. *Makroekonomie dnes*. Brno : Computer Press, 2004. s. 89

3.1.1 Metody měření HDP

K vypočtení agregátního produktu lze použít metodu produkční, metodu výdajovou nebo metodu důchodovou. Při použití jakékoli metody se ale vždy dojde ke stejnému výsledku.

Produkční metoda

Tato metoda je dále nazývána jako výrobní, odvětvová nebo metoda přidané hodnoty. Princip je takový, že se sčítají hodnoty všech finálních statků, vytvořených za dané období na území daného státu. V praxi je ale velmi obtížné rozpoznat, zda se jedná o finální statek nebo o meziprodukt. Proto se spíše počítá s přidanou hodnotou. Přidanou hodnotu tvoří hodnota výstupu podniku v podobě prodáváného produktu sníženou o hodnotu spotřebovávaných vstupů a zpracovaných meziproduktů¹².

Výdajová metoda

Tato metoda spočívá v měření výdajů jednotlivých sektorů na nákup konečných výrobků a služeb. Pro výpočet HDP je nutno sečíst:

- výdaje domácností na spotřebu (C). Zahrnujeme sem předměty krátkodobého užití a předměty dlouhodobé spotřeby a služby;
- soukromé hrubé domácí investice (I_g) – výdaje podnikatelského sektoru na obnovu a rozšíření zásob kapitálu, surovin a hotových výrobků na skladě;
- výdaje státních orgánů na nákup výrobků a služeb (G). Rozlišujeme vládní výdaje na investice nebo na spotřební statky. Tyto výdaje nezahrnují transferové platby;
- čistý export (Nx), což je rozdíl mezi exportem (Ex) a importem (Im).

Zjednodušeně lze zapsat jako: $HDP = C + I_g + G + (Ex - Im)$

Důchodová metoda

Použijeme-li důchodovou metodu, budeme měřit veškeré příjmy domácností. Tyto domácnosti jsou vlastníky všech výrobních faktorů, takže jejich příjmy (nezdaněné) tvoří:

- hrubé mzdy, tj. mzdy před zdaněním (w),
- renty (r),

¹² PAVELKA, T. Makroekonomie: Základní kurz. 3. vyd. Praha : Melandrium, 2007. s. 21

- hrubé zisky korporací (z),
- čisté úroky, tj. rozdíl mezi úroky, které domácnost získá a úroky, které zaplatí jiným subjektům (i),
- příjmy ze samozaměstnání, tj. příjmy samostatně podnikajících osob a zisky firem v individuálním vlastnictví (y).

Sečtením těchto položek získáme národní důchod (NI). Tento ukazatel slouží jako východisko ke konstrukci dalších důchodových ukazatelů. Pokud k NI přičteme nepřímé daně (n) a amortizaci, která zahrnuje výdaje na obnovu opotřebovaného kapitálu, získáme HDP.

Zjednodušeně lze zapsat jako:
$$\text{HDP} = \mathbf{w} + \mathbf{r} + \mathbf{z} + \mathbf{i} + \mathbf{y} + \mathbf{a} + \mathbf{n}^{13}$$

3.2 Inlace

Většina lidí se domnívá, že zvýšení ceny u jakéhokoli zboží nebo služeb je inflace. Musíme však rozlišovat jev inflace od cenového nárůstu u konkrétního zboží či služby. *Inflace znamená zvýšení průměrné hladiny cen, nikoli změnu ceny u konkrétního zboží. Míra inflace je definována jako míra změny cenové hladiny (měřené např. indexem spotřebitelských cen, CPI)¹⁴.* Míra inflace se spočítá podle vzorce:

$$\pi = \frac{P_t - P_{t-1}}{P_{t-1}} * 100(\text{v}\%)$$

kde:

- P ... cenová hladina (vyjadřujeme pomocí cenových indexů – viz dále),
t ... čas¹⁵

Informace o míře inflace jsou využívány např. pro valorizace mezd, důchodů a sociálních příjmů.

¹³ RUSMICOVÁ, Lada, SOUKUP, Jindřich a kolektiv: Makroekonomie. Základní kurs. Slaný, Melandrium 2002. s. 16

¹⁴ SCHILLER, B.R. *Makroekonomie dnes*. Brno : Computer Press, 2004. s. 117

¹⁵ SAMUELSON, P. A. - NORDHAUS, W. D. *Ekonomie*. Přel. M. Gregor, 2. vyd. Praha: Svoboda, 1995. s. 306

3.2.1 Cenové indexy

Cenový index je vážený průměr jednotlivých cen, kde je váha ceny každé komodity dána jejím ekonomickým významem¹⁶. Mezi nejdůležitější patří:

- index spotřebitelských cen (CPI),
- index cen výrobců (PPI),
- deflátor HDP.

Index CPI je nepoužívanější pro měření inflace, jeho výpočet je velmi náročný a nákladný. Vyjadřuje cenovou hladinu jako průměrnou úroveň cen koše spotřebních výrobků a služeb. Každý statek v tomto koši má svou váhu.

Index PPI měří hladinu cen na úrovni velkoobchodu nebo výrobců. Jako fixní váhy používají čisté dodávky. Index cen výrobců je velmi podrobný, proto jej široce používají firmy.

Deflátor HDP používá variabilní váhy místo fixních. Jde o poměr nominálního a reálného HNP, a můžeme ho tedy interpretovat jako cena celého HNP.

3.2.2 Tři stupně závažnosti inflace

Rozlišení mezi kategoriemi závažnosti inflace je velmi obtížné, protože neexistuje pevný bod, který by mezi nimi určoval hranice. Rozlišujeme mírnou, pádivou a hyperinflaci.

Mírná inflace

Při této inflaci rostou ceny pomalu – tempo růstu cen nepřekračuje tempo růstu výroby. Je považována za přijatelnou, protože ji můžeme klasifikovat jako jednocifernou. Lidé tedy důvěřují penězům, jsou ochotni držet peníze v bankách. Peněžní systém funguje dobře.

Pádivá inflace

K pádivé inflaci dochází tehdy, kdy začínají ceny růst dvou či trojcifernými tempy. Tempo růstu cen výrazněji překračuje tempo růst výroby, a pokud tato situace nastane, rozvíjí se

¹⁶ SAMUELSON, P. A. - NORDHAUS, W. D. *Ekonomie*. Přel. M. Gregor, 2. vyd. Praha: Svoboda, 1995. s. 306

vážná hospodářská porucha. Peníze pak začínají ztrácet svoji hodnotu, lidé hromadí své statky a snaží se držet co nejméně peněz.

Hyperinflace

Hyperinflace je extrémním případem inflace. Ceny jsou velmi nestabilní a reálné mzdy kolísají nahoru a dolů. Peníze přestávají plnit své základní funkce a dochází k barteru, tj. přímá výměna jednoho statku za jiný bez použití peněz. K hyperinflaci došlo např. v Německu v letech 1920 – 1923 nebo po 2. světové válce v Číně a Maďarsku. Roku 1923 se v Německu měnily průměrné reálné mzdy každý měsíc o jednu třetinu (nahoru nebo dolů). Toto znehodnocení marky za sebou nechalo nepředstavitelnou hospodářskou nerovnováhu. Uznávaný britský ekonom Lionel Robins dokonce označil Adolfa Hitlera za potomka inflace. V nynější době je v troskách ekonomika Zimbabwe. Oficiální inflace byla v červenci roku 2008 na 231 milionech procent. Lidé jsou nuceni utrácet peníze ihned po jejich obdržení, protože okamžitě ztrácí hodnotu¹⁷.

3.2.3 Příčiny inflace

Existují dva názorové postoje, které řeší příčiny inflace, a to monetaristé a nemonetaristé. Inflace je podle **monetaristů** vyvolána rychlejším růstem peněžní zásoby, než je růst potenciálního HDP. Představitelem monetaristů je Milton Friedman, který tvrdí, že inflace je vždy a všude monetárním jevem. Inflace pak nastává, když jsou procentní přírůstky peněžní zásoby vyšší, než jsou procentní přírůstky potenciálního HDP. Na podporu tohoto názoru monetaristé tvrdí, že vždy, když byla vysoká inflace, byla vždy zvýšena i peněžní zásoba. Dalším důležitým prvkem monetaristické koncepce je předpoklad, že důchodová rychlost oběhu peněz je dlouhodobě stabilní. To znamená, že pomineme vliv technického rozvoje platebního styku, který působí ve velmi dlouhém období a jeho vliv lze časově očistit. Klíčovým momentem chápání příčin inflace je tvrzení, že peněžní zásoba je řízena centrální bankou, lze tedy peněžní zásobu kdykoliv zvyšovat a snižovat. Podle monetaristů neexistuje v ekonomice kauzalita typu: reálný agregátní výstup determinuje velikost peněžní zásoby. Naopak velikost peněžní zásoby determinuje velikost agregátního důchodu. V dlouhém období velikost cenové hladiny. Připouštějí tedy, že peníze nejsou v krátkém období

¹⁷ DORNBUSCH, R. - FISCHER, S.: Makroekonomie, 6. vydání, Praha 1994, SPN a Nadace Economics, s. 42

neutrální. Jsou tedy neutrální v dlouhém období¹⁸. Inflační očekávání mají podle monetaristů mimořádný význam.

Nemonetaristé spatřují příčiny inflace ve zvětšování autonomních soukromých výdajů, ve špatné fiskální politice, v růstu nákladů v těžbě surovin atd. Logicky namítají, že argument monetaristů o zvýšené peněžní zásobě nic neznamená, protože se pomocí statistických postupů nemůže rozhodnout, zda přírůstky peněžní zásoby způsobily přírůstky cenové hladiny, a naopak. Velikost peněžní zásoby je podle nich determinována například stupněm ekonomické aktivity, sklonem k držbě peněz. Postkeynesiánským důvodem toho, proč velikost peněžní zásoby není dána zvnějšku, ale je generována vnitřními procesy v ekonomice, je existence centrální banky jako věřitele poslední instance, který vždy poskytne úvěr bance při platebních problémech, aby nedošlo k ohrožení likvidity bankovní soustavy¹⁹.

Obecně podněty k růstu cen mohou vycházet ze:

- strany nabídky,
- strany poptávky.

V praxi se oba typy kombinují, ale v této práci popíšeme poptávkovou a nabídkovou inflaci zvlášť.

Poptávková inflace

Předpokládejme, že ekonomika produkuje na plnou kapacitu, ale spotřebitelé jsou schopni kupovat ještě více zboží a služeb. To znamená, že pokračuje růst agregátní poptávky a odpovídajícím způsobem neroste potenciální produkt. Výrobci si pak mohou dovolit zvyšovat ceny.

Mezi možné příčiny této inflace patří:

- investiční výdaje, které mohou vyvolat růst agregátní poptávky, ale nepřinášejí odpovídající růst agregátní nabídky,
- mzdy, protože tvoří značnou část spotřebních výdajů,
- snížení daní,

¹⁸ REVENDA, Zbyněk, et al. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. Vyd. 4. Praha : Management Press, 2005. 627 s. ISBN 80-7261-132-1

¹⁹ REVENDA, Zbyněk, et al. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. Vyd. 4. Praha : Management Press, 2005. 627 s. ISBN 80-7261-132-1

- zvýšení státních výdajů²⁰.

Nabídková čili nákladová inflace

Důvodem tohoto druhu inflace je zvýšení nákladů, které se projeví jako posun agregátní nabídky nahoru. Dochází tedy k růstu cenové hladiny v důsledku růstu cen vstupů. K nabídkové inflaci dochází tehdy, kdy skutečný produkt je nižší než potenciální.

Mezi nejčastější příčiny nabídkové inflace patří:

- nedokonalá konkurence,
- růst mezd,
- politické události,
- přechod k méně kvalitním zdrojům²¹.

3.2.4 Důsledky inflace

Inflace má negativní, ale i pozitivní důsledky. Svými důsledky zasahuje všechny části ekonomiky. Jedná se o vliv na rozdělení důchodu a bohatství, rovnováhu ekonomiky a sociální dopady.

Účinek vlivu na rozdělení důchodu a bohatství se týká příjemců fixních důchodů. Má nepříznivý vliv na mzdy a platy a ztrácejí věřitelé a získávají dlužníci. Ačkoli inflace znamená pro některé zhoršení ekonomické situace, pro jiné znamená zlepšení. Část bohatství se přesouvá od jedněch subjektů k jiným. Tento jev se nazývá redistribuční efekt.

Inflace ovlivňuje rovnováhu ekonomiky. První makroekonomický účinek se týká úrovně produktu jako celku. V období, kdy je inflace neočekávaně vysoká, je obvykle obdobím vysoké zaměstnanosti a produktu. Dále mění inflace strukturu spotřeby. Následkem jsou pak strukturální přesuny ve výrobě, které pak narušují rovnováhu ekonomiky. Inflace se také projevuje v nestabilitě všech toků, které spojují zemi se zahraničím.

²⁰ RUSMICOVÁ, Lada, SOUKUP, Jindřich a kolektiv: Makroekonomie. Základní kurs. Slaný, Melandrium 2002. s. 82

²¹ RUSMICOVÁ, Lada, SOUKUP, Jindřich a kolektiv: Makroekonomie. Základní kurs. Slaný, Melandrium 2002. s. 83

3.3 Nezaměstnanost

Jedním z klíčových problémů ve vývoji ekonomiky je situace na trhu práce. Makroekonomie potřebuje ukazatele, které jsou schopny popsat stav a vývoj tohoto trhu. Základním ukazatelem je především míra nezaměstnanosti.

Nezaměstnanost se definuje jako *výskyt nezaměstnaných osob, za nezaměstnané se považují všechny osoby 15-ti leté a starší (bez horní věkové hranice), které ve sledovaném období souběžně sledovaly tyto uvedené tři základní podmínky: 1) byly bez práce, to znamená, že nebyly ani v placeném zaměstnání ani nebyly sebezaměstnané; 2) hledaly aktivně práci; 3) byly připraveny k nástupu do práce, tj. během referenčního období byly dispozici okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů pro výkon placeného zaměstnání nebo sebezaměstnání*²².

3.3.1 Ukazatele nezaměstnanosti

Mezi základní ukazatele patří rozsah, doba trvání, obrat a míra nezaměstnanosti.

Rozsah nezaměstnanosti je ukazatel, který udává, kolik nezaměstnaných je evidovaných na úřadu práce. Doba trvání nezaměstnanosti říká, jak dlouho je člověk evidován na úřadu práce. Obrat nezaměstnanosti je výpočet salda za určité období – kolik lidí se přijde zaregistrovat a kolik lidí odejde z úřadu práce (najde práci).

Míra nezaměstnanosti je *definovaná jako procentuální podíl nezaměstnaných na celkovém počtu ekonomicky aktivních obyvatel*²³.

Je dána vzorcem:

$$u = \frac{U}{L+U} * 100 \text{ (v \%)}$$

U ... nezaměstnaní, tj. lidé, kteří nejsou zaměstnání, ale práci aktivně hledají nebo čekají, až se budou moci do práce vrátit

L ... zaměstnaní, tj. lidé, kteří vykonávají placenou práci a rovněž ti, kteří práci mají, ale právě neppracují z důvodů nemoci, stávkový nebo dovolené²⁴.

²² MACH, M. Makroekonomie II. Slaný: Melandrium, 2001. s. 256-257

²³ SCHILLER, B.R. *Makroekonomie dnes*. Brno : Computer Press, 2004. s. 106

²⁴ SAMUELSON, P. A. - NORDHAUS, W. D. *Ekonomie*. Přel. M. Gregor, 2. vyd. Praha: Svoboda, 1995. s. 257

Kromě celkové míry nezaměstnanosti se také počítá míra dlouhodobé nezaměstnanosti, tj. podíl dlouhodobě nezaměstnaných (12 měsíců a déle) na celkové pracovní síle.

3.3.2 Příčiny nezaměstnanosti

Vznik nezaměstnanosti je vysvětlován různými příčinami. Podle příčin rozlišujeme tři základní druhy nezaměstnanosti. Je to nezaměstnanost frikční, strukturální a cyklická.

Frikční nezaměstnanost

Někteří lidé jsou dočasně nezaměstnaní, protože opustili původní zaměstnání a hledají nové. Je zřejmé, že toto hledání zabere určitý čas a mnohdy se také zdráhají přijmout hned první nabídku – očekávají lepší nabídky a chtějí si vybírat.

Strukturální nezaměstnanost

Strukturální nezaměstnanost vzniká v důsledku strukturálních změn v ekonomice, kdy se některá odvětví zmenšují a jiná naopak expandují²⁵. Tyto změny způsobují to, že klesá poptávka po některých profesích a zároveň roste poptávka po jiných profesích. Strukturální nezaměstnanost většinou trvá déle, než frikční nezaměstnanost. Tento druh příčiny nezaměstnanosti je přirozenou a nevyhnutelnou součástí každé ekonomiky.

Cyklická nezaměstnanost

Cyklická nezaměstnanost je ovlivňována fázemi celkového hospodářského poklesu, jehož průvodním jevem je nezaměstnanost více či méně ve všech odvětvích. Lidé, propuštění v jednom odvětví, nemohou nalézt zaměstnání v jiných odvětvích, protože poptávka po práci klesá všude a postihuje téměř všechny profese²⁶. Cyklická nezaměstnanost trvá zpravidla několik měsíců, dokud nezačne opět růst národní produkce a dokud se nezvýší poptávka po práci.

3.3.3 Plná zaměstnanost

Pojem plné zaměstnanosti, tj. přirozené míry nezaměstnanosti hraje v hospodářské politice klíčovou roli. Stav plné zaměstnanosti nastává při rovnováze na trzích práce. *Přirozená je*

²⁵ DORNBUSCH, R. - FISCHER, S.: Makroekonomie, 6. vydání, Praha 1994, SPN a Nadace Economics, s. 454

²⁶ HOLMAN, Robert . *Ekonomie*. Vyd. 4. Praha : C. H. Beck, 2005. S. 297

taková míra nezaměstnanosti, při níž jsou síly, které působí směrem ke zvyšování a snižování cenové a mzdové inflace, vyrovnané. Při přirozené míře je inflace stálá – nevykazuje tendenci ke zvyšování ani snižování. V soudobé ekonomice, která se snaží zabránit vysokým mírám inflace, je přirozená míra nezaměstnanosti nejnižší mírou zaměstnanosti a odpovídá potenciálnímu produktu země²⁷.

Faktory přirozené míry nezaměstnanosti posuzujeme z hlediska trvání a frekvence nezaměstnanosti. Trvání nezaměstnanosti závisí na cyklických faktorech s dále na těchto strukturálních charakteristikách trhu práce:

- na organizaci trhu práce, tj. na existenci resp. neexistenci pracovních úřadů,
- na demografické skladbě pracovní síly,
- na schopnosti a vytrvalosti nezaměstnaných při hledání lepšího zaměstnání.

Frekvence nezaměstnanosti udává, kolikrát se pracovník v průměru za určité období stane nezaměstnaným. Čím rychleji noví pracovníci vstupují do pracovní síly, tím vyšší je plná zaměstnanost.

3.4 Platební bilance

Podle Durčákové a Mandela lze chápat platební bilanci jako *systematický účetní výkaz, který souhrnně zachycuje veškeré ekonomické transakce mezi rezidenty domácí země a rezidenty ostatních zemí (tedy mezi devizovými tuzemci a cizozemci), které se uskutečnily za určité období, zpravidla jednoho roku²⁸*. Platební bilance je v České republice sestavována Českou národní bankou. Řídí se tzv. úmluvou o znaménku, z níž vyplývá, že:

- vývoz statků a služeb je označován za kreditní položku a značíme ji znaménkem plus, kdežto dovoz statků a služeb je položkou debetní označovanou znaménkem mínus (dovoz znamená odtok peněz do zahraničí),

²⁷ SAMUELSON, P. A. - NORDHAUS, W. D. *Ekonomie*. Přel. M. Gregor, 2. vyd. Praha: Svoboda, 1995. s. 296

²⁸ DURČÁKOVÁ, Jaroslava; MANDEL, Martin. *Mezinárodní finance*. Vyd. 3. Praha: Management Press, 2007. s. 15

- finanční toky zvyšující aktiva rezidentů v zahraničí (vývoz důchodů, transferů, kapitálu) jsou vždy položkami debetními a finanční toky zvyšující aktiva nerezidentů v tuzemsku jsou naopak položkami kreditními²⁹.

Nerezident (non-resident) je subjekt, jehož podstatnou charakteristikou je, že se nezdržuje na území příslušného státu ani zde nemá sídlo či bydliště. Daňová povinnost tohoto subjektu v rámci daného státu je zpravidla omezená a vztahuje se pouze na příjmy ze zdrojů na území příslušného státu.³⁰

Sestavená platební bilance zahrnuje tři základní účty, jimiž jsou běžný, kapitálový a finanční účet. Součástí finančního účtu jsou také devizové rezervy.

Platební bilance má následující členění:

Běžný účet

- Obchodní bilance
- Bilance služeb
- Bilance výnosů
- Bilance běžných převodů

Kapitálový účet

Finanční účet

- Přímé investice
- Portfoliové investice
- Ostatní investice

Účet devizových rezerv

Chyby a omyly

Běžný účet (BÚ) zachycuje toky statků a služeb, výnosy z investic, kapitálu a práce a jednostranné převody mezi rezidenty a nerezidenty³¹. Je tvořen následujícími podúčty:

²⁹ TULEJA, Pavel. *Analýza pro ekonomy : Učebnice pro ekonomické a obchodně podnikatelské fakulty*. Vyd. 1. Brno : Computer Press, a.s., 2007. s. 173

³⁰ ABZ.cz:slovník cizích slov [online]. 2005 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/rezident>>

³¹ TULEJA, Pavel. *Analýza pro ekonomy : Učebnice pro ekonomické a obchodně podnikatelské fakulty*. Vyd. 1. Brno : Computer Press, a.s., 2007. s. 174

- **obchodní bilancí (OB)** zachycující pohyby statků a věcných transferů, které ve sledovaném období trvale či krátkodobě překročili státní hranici. V případě vývozu nebo dovozu je východiskem pro stanovení hodnoty obchodu fakturovaná cena, tj. cena, jejíž součástí jsou přímé obchodní náklady. Do hodnoty nejsou zahrnuty bankovní poplatky a dávky související s přesunem statků přes státní hranici;
- **bilancí služeb (BS)**, jejíž součástí jsou příjmy a výdaje z dopravních služeb, cestovního ruchu a ostatních služeb. Jsou to tedy příjmy a výdaje spojené především s tranzitem, finančními službami, autorskými honoráři, informačními službami atd;

Saldo obchodní bilance a bilance služeb se označuje v rámci makroekonomické analýzy jako výkonová bilance (VB). Vzhledem k tomu, že její součástí jsou veškeré transakce se statky a službami mezi rezidenty a nerezidenty, můžeme tuto hodnotu čistě teoreticky ztotožnit s hodnotou čistého vývozu, tj. rozdíl mezi vývozem statků a služeb a jejich dovozem. Ve skutečnosti však hodnota vývozu a dovozu publikovaná Českou národní bankou (ČNB) zpravidla neodpovídá hodnotě ukazatelů zveřejněných Českým statistickým úřadem (ČSÚ).

- **bilancí výnosů (BVN)**, která zachycuje výnosy a náklady související s příjmy z práce a výnosy z investic. Je to rozdíl mezi příjmy, jež plynou rezidentským ekonomickým subjektům z jejich zapojení do výrobního procesu v zahraničí a z vlastnictví zahraničních finančních aktiv a příjmy, které z těchto výrobních činitelů plynou nerezidentským ekonomickým subjektům v tuzemsku;
- **bilancí běžných převodů**, jejíž součástí jsou peníze, výživné, zahraniční pomoc, dary, příspěvky a další kompenzující položky, jež subjekty získávají, aniž by poskytly jakoukoli protihodnotu.

Kapitálový účet (KÚ) zachycuje převody kapitálového charakteru související s migrací obyvatel, vlastnickými právy k investičním grantům a promíjení dluhů, ale i nákupy a prodeje práv duševního vlastnictví (autorských a průmyslových práv, popř. práv s nimi související) a nefinančních hmotných aktiv.

Finanční účet (FÚ) zachycuje transakce mezi rezidenty a nerezidenty, které jsou spojeny se vznikem, zánikem nebo změnou vlastnictví finančních aktiv a pasiv ekonomických subjektů. Podobně jako BÚ je tvořen podúčty, které zachycují pohyb:

- **přímých investic (I_p)**, mezi které řadíme především reinvestovaný zisk, investice do základního kapitálu a ostatního kapitálu. Účelem je založení, získání nebo rozšíření trvalých pozic rezidenta v zahraničí nebo nerezidenta v tuzemské ekonomice;
- **portfoliových investic (I_{pf})**, což jsou veškeré transakce související s mezinárodním pohybem akcií, osvědčení o podílu na jmění společnosti, účastí atd;
- a **ostatních investic**, které tvoří krátkodobá a dlouhodobá aktiva a pasiva, jež vznikají ve spojitosti s půjčkami, úvěry, depozity atd³².

Devizové rezervy jsou veškerá likvidní zahraniční aktiva, která jsou pod přímou kontrolou monetárních orgánů. Součástí účtu změna devizových rezerv jsou transakce spojené s pohybem zahraničních aktiv centrální banky, které mnohou být využity k regulování či přímému financování platební nerovnováhy.

Odpočtová položka představující jak saldo všech transakcí, jež nejsou zaznamenány v oficiálních statistikách, nebo u nichž dochází k časovému nesouladu mezi vykázaným pohybem zboží a jeho skutečným zaplacením, tak sumu kurzových rozdílů³³ se nazývá saldo chyb a opomenutí, kurzové rozdíly.

Výše popsané členění se nazývá horizontální. Vertikální struktura platební bilance, kterou jsme popsali v tabulce č. 1, vymezuje jednotlivé sloupce a jejím základem je rozdělení všech operací do dvou skupin, na kreditní (přírůstek na těchto položkách zlepšuje platební bilanci) a debetní. Kritériem pro členění je vztah operace k devizové nabídce nebo poptávce. Kreditní operace vytváří na trhu devizovou nabídku, debetní operace poptávku po devizách³⁴.

³² TULEJA, Pavel. *Analýza pro ekonomy : Učebnice pro ekonomické a obchodně podnikatelské fakulty*. Vyd. 1. Brno : Computer Press, a.s., 2007. s. 182

³³ TULEJA, Pavel. *Analýza pro ekonomy : Učebnice pro ekonomické a obchodně podnikatelské fakulty*. Vyd. 1. Brno : Computer Press, a.s., 2007. s. 184

³⁴ DURČÁKOVÁ, Jaroslava; MANDEL, Martin. *Mezinárodní finance*. Vyd. 3. Praha : Management Press, 2007. s. 30

Tabulka č. 1: Vertikální struktura platební bilance

	Kredit (+)	Debet (-)
Pohyb zboží	Export zboží	Import zboží
Pohyb služeb	Export služeb	Import služeb
Pohyb důchodů	Import důchodů	Export důchodů
Pohyb transferů	Import transferů	Export transferů
Pohyb kapitálu	Import kapitálu	Export kapitálu
Devizové rezervy	Snížení devizových rezerv	Zvýšení devizových rezerv

Pramen: DURČÁKOVÁ, Jaroslava; MANDEL, Martin. *Mezinárodní finance*. Vyd. 3. Praha : Management Press, 2007. s. 30

4 Komparace ekonomické výkonnosti

V následující stěžejní kapitole budeme popisovat obecný vývoj zemí střední a východní Evropy. Nejvíce se zaměříme na komparaci ekonomické výkonnosti Visegrádské čtyřky především po vstupu do Evropské unie. K porovnání použijeme základní makroekonomické ukazatele, které jsme charakterizovali v předchozí kapitole.

4.1 Vývoj zemí střední a východní Evropy

Země střední a východní Evropy se začátkem 90. let vydaly na cestu transformace. Tato transformace spočívala hlavně ve změně vlastnických vztahů (restituce, privatizace), ve změnách celého právního systému a ve vytváření nových institucí v tržních podmínkách. Dalším významným krokem byla restrukturalizace celého hospodářství. Trvale klesal podíl primárního sektoru a stále se zvyšoval podíl terciárního sektoru. Po roce 1989 docházelo k přílivu zahraničních investic – nových technologií, know how atp.

Problém, se kterým se vždy transformační ekonomiky potýkaly (a stále potýkají), je forma privatizace. Existovaly dvě metody – čekání na investory nebo rozdávání zadarmo. Česká republika, stejně jako Polsko, zvolila metodu rozdávání. Forma kupónové privatizace prakticky rozdala státní majetek do rukou občanů. Opačně tomu bylo v Maďarsku. Maďarská vláda se přihlásila k privatizačnímu gradualismu. Stát dohlížel na podniky do té doby, než se našel strategický investor. Nevýhodou bylo to, že při prodeji státního majetku vzrůstala korupce.

4.2 Vývoj HDP v zemích V4

Při mezinárodním srovnávání celkového výstupu země je ještě zřetelnější vyjádření výstupu na jednoho obyvatele. V této kapitole se zaměříme na vývoj HDP v zemích Visegrádské čtyřky pomocí ukazatelů míry růstu reálného HDP na obyvatele a HDP na obyvatele v paritě kupní síly. Růst (pokles) HDP ve stálých cenách charakterizuje, o kolik % reálně stoupl (klesl) hrubý domácí produkt ve stanovaném období oproti stejnému období předchozího roku. Není vyjádřením bohatství dané země, vyjadřuje přírůstek tohoto bohatství za dané období.

Obecně nelze říci, že by HDP ovlivňoval finance spotřebitelů, pouze o financích vypovídá. HDP odráží pouze aktivity spojené s působením trhu a finančními toky, proto je z hlediska udržitelného rozvoje často kritizován a nazýván falešným ukazatelem. Pro naši komparaci použijeme data statistického úřadu EU – Eurostatu a data ČSÚ. Pro lepší představu použijeme i průměrné hodnoty zemí EU 15.

4.2.1 Míra růstu reálného HDP na obyvatele

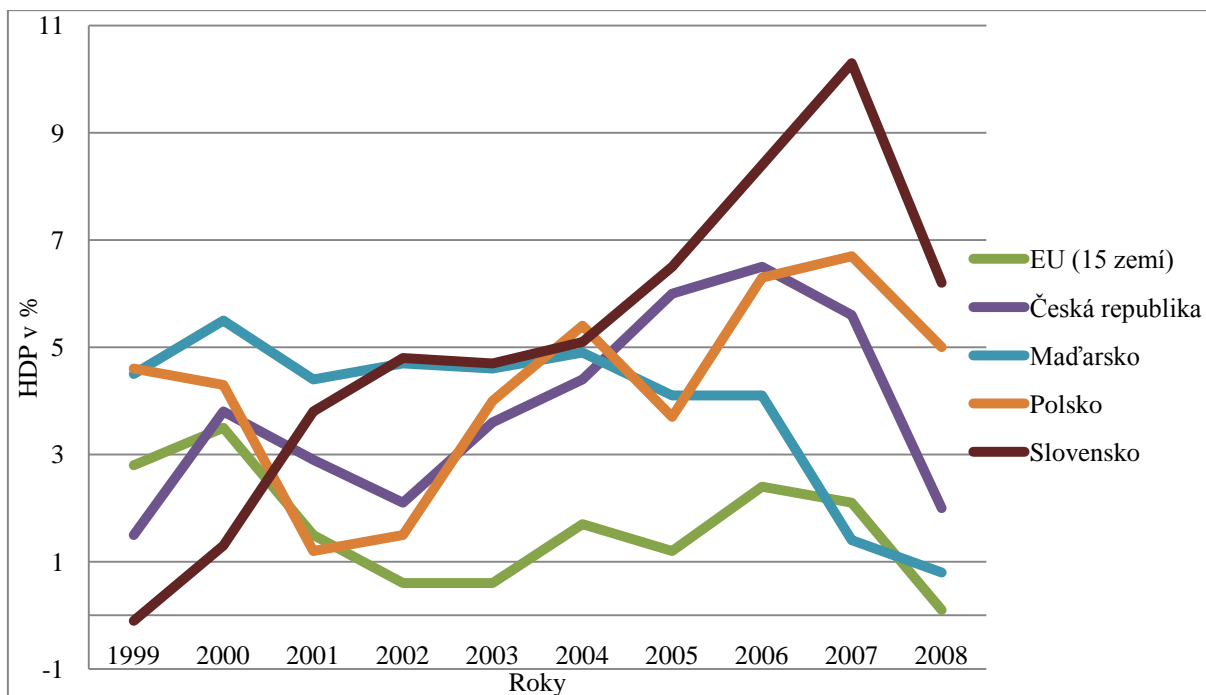
Lze říci, že nejvýznamnějším tempem postupovalo Slovensko, nicméně Česká republika se také těšila dynamickému růstu, který byl však zpomalen roku 2006. Polsko dosáhlo nejvyššího růstu roku 2007 a dosahovalo přibližně stejných růstových hodnot jako ČR. Největší propad z porovnávaných zemí pozorujeme v Maďarsku. Analýza vychází z obecné databáze Eurostatu. Následující tabulka č. 2 a obrázek č. 2 srovnává míru růstu reálného HDP na obyvatele.

Tabulka č. 2: Míra růstu reálného HDP na obyvatele

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Česká republika	1,5	3,8	2,9	2,1	3,6	4,4	6,0	6,5	5,6	2,0
Maďarsko	4,5	5,5	4,4	4,7	4,6	4,9	4,1	4,1	1,4	0,8
Polsko	4,6	4,3	1,2	1,5	4,0	5,4	3,7	6,3	6,7	5,0
Slovensko	-0,1	1,3	3,8	4,8	4,7	5,1	6,5	8,4	10,3	6,2 ^(e)
EU (15 zemí)	2,8	3,5	1,5	0,6	0,6	1,7	1,2	2,4	2,1	0,1

Pramen: *Míra růstu reálného HDP : Obecná databáze Eurostatu* [online]. 2009, 10. 12. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <<http://apl.czso.cz/ode/tab/tsdec100.htm>>

^(e) Odhad

Obrázek č. 2: Míra růstu reálného HDP na obyvatele

Pramen: Míra růstu reálného HDP: Obecná databáze Eurostatu [online]. 2009, 10. 12. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <<http://apl.czso.cz/ode/tab/tsdec100.htm>>

Lze říci, že zkoumané země rostly výraznějším tempem, než byl průměr výkonnosti EU 15.

Ekonomika **Slovenska** se vyznačovala nejdynamičtějším a nejvýraznějším růstem. Růst byl založen na zvyšování vývozu a na základě domácí poptávky. V roce 2000 tvoří HDP na obyvatele zhruba jen 40 % průměru EU 15. Relativně rychlého hospodářského vývoje se dosáhlo roku 2001. V konvergenčním procesu se tak Slovensko ukázalo na lepší pozici. Tempo hospodářského růstu roku 2002 zrychlilo navzdory nepříznivému vlivu konjunktury ve světovém hospodářství. Především zlepšující se konkurenční schopnost Slovenska spolu se snižováním mzdových nákladů, také uvolněná rozpočtová disciplína ve volebním roce 2002 napomohla dynamickému růstu. Roku 2003 se pokračovalo v pozitivním růstu díky exportu, ale soukromá spotřeba klesala vlivem zvyšování cel. Největší pokrok lze sledovat mezi roky 2005 a 2006, kdy se míra růstu reálné HDP na obyvatele zvýšila o 1,9 %. V roce 2007 činila míra růstu reálného HDP dokonce 10,3 %. Pro rok 2008 tato míra činila odhadem 6,2 %, přesto patří ekonomika Slovenska za nejrychleji rostoucí ze zkoumaných zemí Visegrádské čtyřky. Do popředí táhla slovenskou ekonomiku především domácí poptávka, která vystřídala vysokou zahraniční poptávku z předchozích let. Rostla také konečná spotřeba domácností a stále se zvyšovalo zadlužení obyvatelstva. Docházelo také k růstu investic. Jsou to především investice do zásob a investice do strojů a staveb.

Česká republika se těšila také dynamickému růstu, především v období od 2002 – 2006. Nicméně v roce 2006 došlo ke zpomalení. V období od 2000-2003 postupně zrychlovala dynamika růstu spotřeby domácností. Hospodářské výsledky roku 2004 byly ovlivněny změnami fungování ekonomiky v důsledku vstupu do EU. To znamenalo širší zapojení České republiky do mezinárodní směny, teda vyšší dovoz i vývoz. Další roky jsou charakteristické vysokým tempem přírůstků HDP, především díky nízkoinflačnímu prostředí. To prospělo nejen zahraničnímu obchodu, ale také růstu spotřeby domácností a tvorby hrubého fixního kapitálu v podobě přímých zahraničních investic. V roce 2006 se prohlubuje nerovnováha mezi HDP a hrubým národním důchodem, který představuje celkové příjmové prvotní důchody plynoucí rezidentům zapojeným do produktivní činnosti, tedy nesoulad mezi změnami ve struktuře HDP a peněžními transakcemi ve vztahu k nerezidentům. Nutné reformy se začínají dít až později v roce 2008. Docházelo k ochlazení spotřeby domácností a právě tato negativa ohrožovala stabilitu země. Na druhé straně zde bylo výrazné proinvestiční klima.

Polsko roku 1999 vykazovalo míru růstu reálného HDP na obyvatele 4,6 %, což bylo nejvíce z porovnávaných zemí. Do roku 2003 však míra růstu klesala, a to až na hodnotu 1,2 % roku 2001. Toto zpomalení je vysvětlováno výkyvem tvorby hrubého fixního kapitálu do záporných hodnot. Od roku 2002 – 2004 pozorujeme růst tažený tvorbou hrubého fixního kapitálu. Roku 2005 vykázalo propad až na 3,7 % míry růstu HDP. V dalších dvou letech však dosahovala přibližně stejných růstových hodnot jako Česká republika. Mezi lety 2004 a 2005 byl růst zbrzděn díky nízké soukromé spotřebě, která nastala vlivem vyšší inflace a nízkému růstu mezd. Polsko pak v dalších letech oživil příliv investic s dotacemi z EU. V roce 2007 pak dosáhla polská ekonomika nejvyššího růstu, a to 6,7 %.

Expanzivní fáze hospodářského cyklu v letech 1999 – 2003 bylo dosaženo v **Maďarsku**. Z poptávkových komponent se na něm podílely zejména investice a vývoz. V roce 2004 Maďarsko vykazovalo 4,9 % míry růstu HDP zejména díky investicím do strojů a do silničních komunikací. Podpurný vliv na dynamiku ekonomického výkonu v letech 2004 - 2007 měla depreciační měny a pokles úrokových sazeb. Ale slabé výsledky zahraničního obchodu přispěly k poklesu míry růstu HDP a v roce 2008 dokonce činila tato hodnota 0,8 % a pro rok 2009 je predikován pokles -6,3 %, což je nejvyšší míra poklesu v zemích V4. Velkým problémem maďarské ekonomiky je stav veřejných financí. Ty mají vliv na domácí

spotřebu, která tímto výrazně zpomaluje. Hlavní otázkou zůstává, jestli se maďarská vláda odhodlá k reformám státní správy, samosprávy a zdravotnictví pro udržitelnost růstu HDP.

4.2.2 HDP na obyvatele v paritě kupní síly

Objemový index HDP na obyvatele v paritě kupní síly je vyjádřen ve vztahu k EU 27 = 100. Pokud je tento index za určitou zemi větší, než je v relaci k průměru EU 27, pak HDP na obyvatele této země je vyšší, než je průměr v EU 27 a naopak. Údaje v tabulce č. 3 jsou uváděny ve standardu kupní síly – společné měně, která eliminuje rozdíly mezi cenovými hladinami porovnávaných zemí. Spíše než v čase umožňuje porovnání mezi jednotlivými zeměmi. Obrázek č. 3 vykresluje ekonomické úrovně zemí Visegrádské čtyřky v procentuálním vyjádření vůči průměru EU 15.

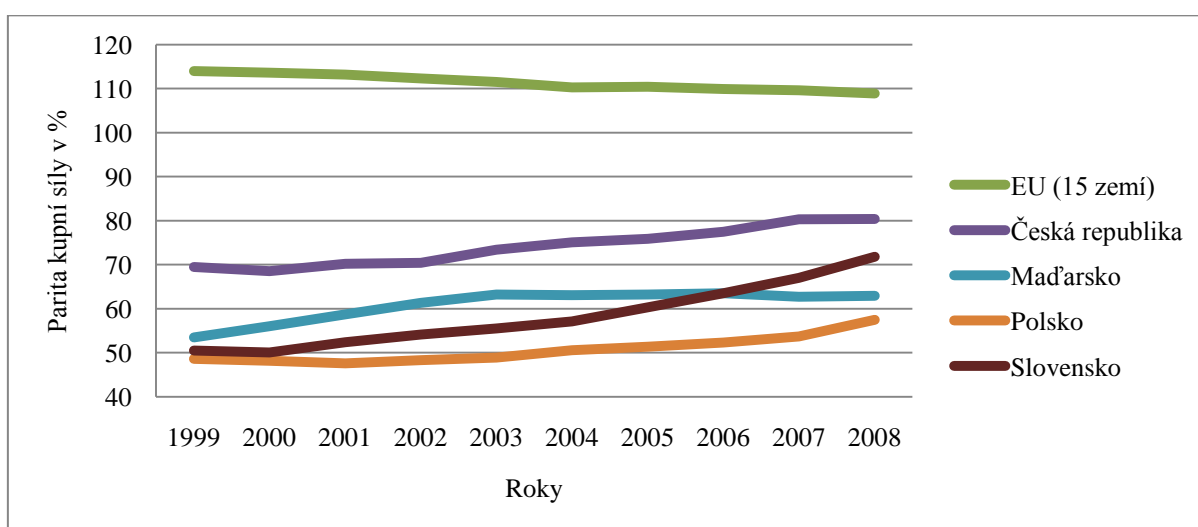
Tabulka č. 3: HDP na obyvatele v paritě kupní síly v %

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Česká republika	69,5	68,5	70,2	70,4	73,4	75,1	75,9	77,5	80,3	80,4
Maďarsko	53,5	56	58,7	61,3	63,2	63,1	63,2	63,5	62,7	62,9
Polsko	48,6	48,2	47,6	48,3	48,9	50,6	51,4	52,3	53,7	57,5
Slovensko	50,5	50,1	52,4	54,1	55,5	57,1	60,3	63,5	67	71,8 ^(e)
EU (15 zemí)	114	113,6	113,2	112,3	111,5	110,3	110,4	109,9	109,6	108,9

Pramen: Eurostat [online]. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW:

<<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsieb010>>

^(e) Odhad

Obrázek č. 3: HDP na obyvatele v paritě kupní síly

Pramen: Eurostat [online]. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW:

<<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsieb010>>

Zde je patrný veliký náskok České republiky, kterou v roce 2008 dotahuje Slovensko s odhadovanými 71,8 %. Viditelná je i patrná převaha Maďarska nad Polskem. Nejhuř tedy v tomto sledování dopadlo Polsko s průměrným HDP na obyvatele okolo 53 %.

EU 15, nejstarší členové Evropské unie, převyšují průměr celé EU. Nicméně jejich růst ve sledovaném období klesá (v roce 1999 114 % na 108,9 % v roce 2008). Od roku 2006 se dá říci, že ztrácejí vlivem dotahování ostatních členů EU.

4.3 Vývoj nezaměstnanosti v zemích V4

Jedním z klíčových problémů ve vývoji ekonomiky je situace na trhu práce.

Nezaměstnanost je výrazně ovlivněna ekonomickou situací v dané zemi. Státní politika usiluje o dosažení rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou po pracovních silách. Politika zaměstnanosti podporuje zřizování nových pracovních míst poskytováním příspěvků zaměstnavatelům, jež poskytnou pracovní pozici uchazeči o zaměstnání, ale i samotným uchazečům. V rámci státní politiky zaměstnanosti jsou příspěvky poskytovány na rekvalifikace, investiční pobídky, veřejně prospěšné práce apod.

Na trh práce a oblast zaměstnanosti působí mnoho faktorů. Kromě demografického vývoje má vliv i migrační situace, hospodářská a sociální politika, produktivita práce, cena práce atd. V této kapitole popíšeme, jak na míru nezaměstnanosti působí rozdílné pohlaví a ohodnotíme stav celkové míry dlouhodobé nezaměstnanosti v zemích V4. Analýza vychází z obecné databáze Eurostatu.

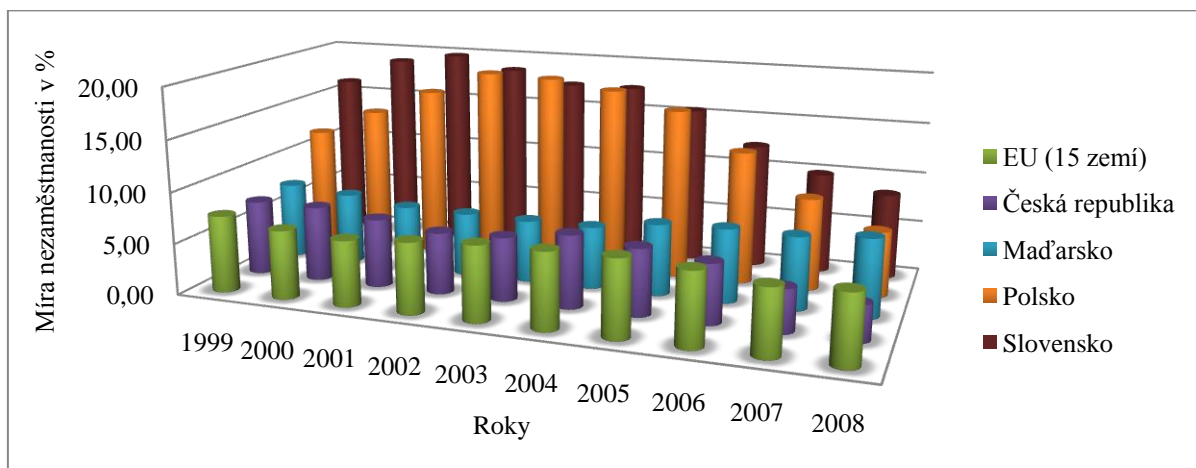
4.3.1 Míra nezaměstnanosti podle pohlaví

Dlouhodobý pohled napovídá, že nezaměstnanost mužů v tomto regionu je přívětivější než nezaměstnanost žen. Stále větší počet žen je zaměstnán v sektoru služeb. Hlavním důvodem je větší ochota žen pracovat na částečný úvazek. Je velmi důležité, aby ženy i muži měli rovné postavení a stejné příležitosti na trhu práce. Jak se vyvíjela míra nezaměstnanosti v letech 1999 – 2008 podle pohlaví naznačují níže tabulka č. 4 a tabulka č. 5. Trend vývoje míry nezaměstnanosti podle pohlaví ukazuje obrázek č. 4 a obrázek č. 5.

Tabulka č. 4: Míra nezaměstnanosti podle pohlaví – MUŽI (v %)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU (15 zemí)	7,50	6,70	6,40	6,90	7,30	7,40	7,50	7,10	6,40	6,70
Česká republika	7,30	7,30	6,70	6,00	6,20	7,10	6,50	5,80	4,20	3,50
Maďarsko	7,50	7,00	6,30	6,20	6,10	6,10	7,00	7,20	7,10	7,60
Polsko	11,80	14,40	16,90	19,20	19,00	18,20	16,60	13,00	9,00	6,40
Slovensko	16,30	18,90	19,80	18,60	17,40	17,40	15,50	12,30	9,90	8,40

Pramen: *Míra nezaměstnanosti podle pohlaví* : Obecná databáze Eurostatu [online]. 2009, 10. 12. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <<http://apl.czso.cz/ode/tab/tsdec450.htm>>

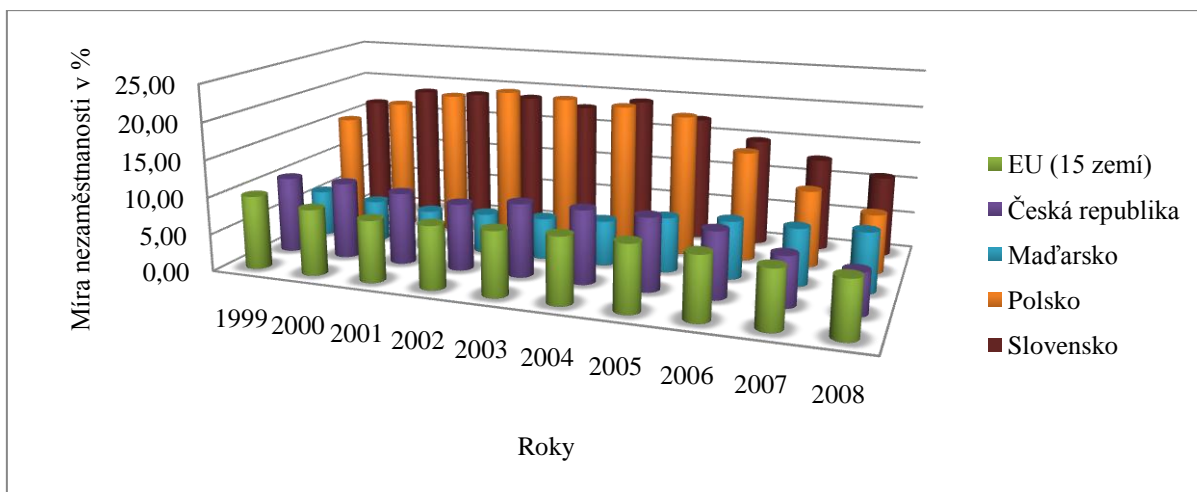
Obrázek č. 4: Míra nezaměstnanosti podle pohlaví – MUŽI (v %)

Pramen: *Míra nezaměstnanosti podle pohlaví* : Obecná databáze Eurostatu [online]. 2009, 10.12.2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <<http://apl.czso.cz/ode/tab/tsdec450.htm>>

Tabulka č. 5: Míra nezaměstnanosti podle pohlaví – ŽENY (v %)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU (15 zemí)	9,90	8,90	8,30	8,50	8,70	8,90	8,90	8,50	7,80	7,60
Česká republika	10,30	10,30	9,70	9,00	9,90	9,90	9,80	8,90	6,70	5,60
Maďarsko	6,30	5,60	5,00	5,40	5,60	6,10	7,40	7,80	7,70	8,10
Polsko	15,30	18,20	19,90	21,00	20,50	20,00	19,20	14,90	10,40	8,00
Slovensko	16,40	18,60	18,70	18,70	17,80	19,20	17,20	14,70	12,70	10,90

Pramen: *Míra nezaměstnanosti podle pohlaví* : Obecná databáze Eurostatu [online]. 2009, 10. 12. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <<http://apl.czso.cz/ode/tab/tsdec450.htm>>

Obrázek č. 5: Míra nezaměstnanosti podle pohlaví – ŽENY (v %)

Pramen: Míra nezaměstnanosti podle pohlaví : Obecná databáze Eurostatu [online]. 2009, 10. 12. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <<http://apl.czso.cz/ode/tab/tsdec450.htm>>

Nejvyšší rozdíly míry nezaměstnanosti podle pohlaví lze pozorovat v Polsku roku 2000, kdy míra nezaměstnanosti žen dosahovala 18,2 % a mužů 14,4 %. Vysoký rozdíl můžeme vidět i v předchozím roce 1999, tehdy míra nezaměstnanosti žen dosahovala hodnoty 11,8 % a mužů 15,3 %. Kromě Polska i Česká republika vykazuje do roku 2008 vysoké rozdíly v míře nezaměstnanosti podle pohlaví. Nejvyšší rozdíl však v roce 2003 (7,8 % oproti 9,9 %).

Velmi zajímavý je pohled na Maďarsko v letech 1999 – 2003 a na Slovensko v letech 2000/2001. Míra nezaměstnanosti žen byla nižší než mužů, konkrétně roku 2000 v Maďarsku se míra liší o hodnotu 1,4 %.

4.3.2 Celková dlouhodobá míra nezaměstnanosti a obecná míra nezaměstnanosti

Obecná míra nezaměstnanosti vyjadřuje podíl počtu nezaměstnaných na celkové pracovní síle (v procentech). Sledováním nezaměstnanosti se ve většině zemí zabývají organizace typu statistického úřadu či ministerstva práce. V České republice je nezaměstnanost zjišťována Českým statistickým úřadem (ČSÚ) na základě tzv. Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS), které se používá hlavně pro mezinárodní srovnávání, a to především v rámci zemí a také registrovaná míra nezaměstnanosti.

Dlouhodobě nezaměstnané jsou osoby patnáctileté a starší, nežijící v kolektivních zařízeních, které nejsou zaměstnané po dobu 14 dnů následujících po šetření, jsou k dispozici okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů pro výkon placeného zaměstnání nebo sebezaměstnání a hledají

práci (v průběhu posledních 4 týdnů hledaly aktivně práci nebo nehledají práci, protože ji již našly a jsou schopny ji nastoupit nejpozději do 14 dnů). Celková pracovní síla je celkový počet osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním plus celkový počet nezaměstnaných. Doba trvání nezaměstnanosti je definována jako doba hledání práce nebo jako délka období uplynulého od posledního zaměstnání (pokud je toto období kratší než doba hledání práce)³⁵. Celkovou míru dlouhodobé nezaměstnanosti v zemích V4 analyzujeme v tabulce č. 6.

Co se týče obecné nezaměstnanosti, rozsah zaměstnaných osob kolísal v závislosti na konjunkturu ekonomik. Na obecné nezaměstnanosti se nejvíce podílejí osoby se středním vzděláním bez maturity.

Největší problémy mělo s dlouhodobou mírou nezaměstnanosti Slovensko v roce 2002, kdy vykazovalo hodnotu 12,2 %. Kromě Slovenska se potýkalo s problémy dlouhodobé nezaměstnanosti také Polsko (roku 2003 dosahovala míra dlouhodobé nezaměstnanosti 11,0 %). Podíváme-li se na procentuální změnu míry v dlouhodobé nezaměstnanosti v posledních letech, můžeme si všimnout, že největších úspěchů dosáhlo Polsko se zlepšením o 2,5 % za pouhý jeden rok. Naopak ke zlepšení nedošlo v Maďarsku, kde se dokonce celková míra dlouhodobé nezaměstnanosti zvýšila o 0,2 %.

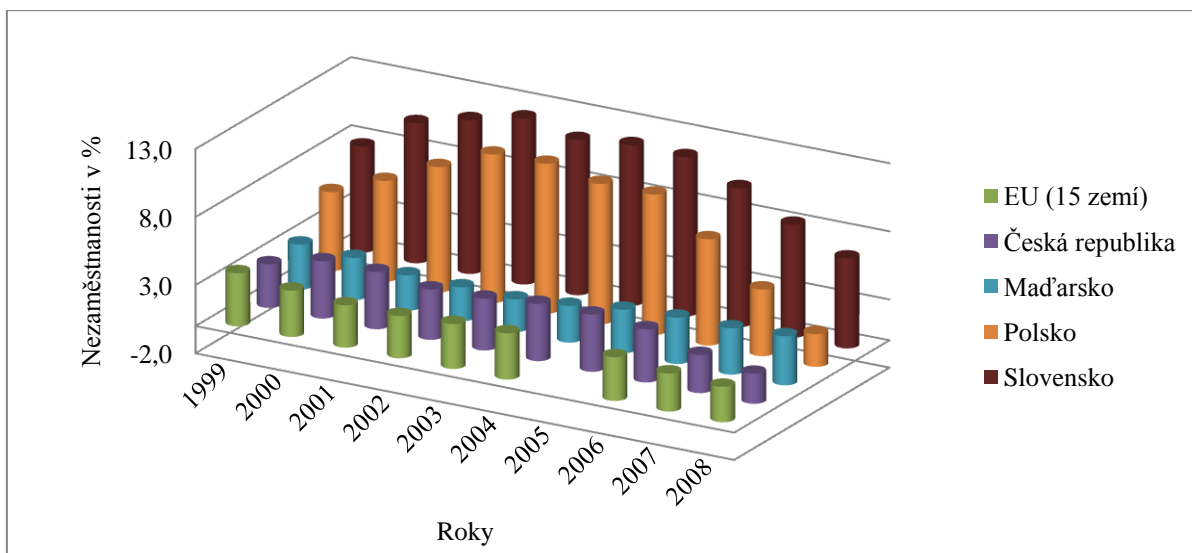
Tabulka č. 6: Celková míra dlouhodobé nezaměstnanosti

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU (15 zemí)	3,9	3,4	3,1	3,1	3,3	3,4	N/A	3,2	2,8	2,6
Česká republika	3,2	4,2	4,2	3,7	3,8	4,2	4,2	3,9	2,8	2,2
Maďarsko	3,3	3,1	2,6	2,5	2,4	2,7	3,2	3,4	3,4	3,6
Polsko	5,8	7,4	9,2	10,9	11,0	10,3	10,3	7,8	4,9	2,4
Slovensko	7,8	10,3	11,3	12,2	11,4	11,8	11,7	10,2	8,3	6,6

Pramen: *Obecná databáze Eurostatu : Celková míra dlouhodobé nezaměstnanosti* [online]. 10. 12. 2009 [cit. 2010-04-20]. Dostupné z WWW: <<http://apl.czso.cz/ode/tab/tsdsc330.htm>>

(N/A) údaje nejsou k dispozici

³⁵ *Obecná databáze Eurostatu : Celková míra dlouhodobé nezaměstnanosti* [online]. 10. 12. 2009 [cit. 2010-04-20]. Dostupné z WWW: <<http://apl.czso.cz/ode/tab/tsdsc330.htm>>

Obrázek č. 6: Celková míra dlouhodobé nezaměstnanosti

Pramen: Míra nezaměstnanosti podle pohlaví: Obecná databáze Eurostatu [online]. 2009, 10. 12. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <<http://apl.czso.cz/ode/tab/tsdec450.htm>>

Relativně nízkou celkovou míru dlouhodobé nezaměstnanosti vykazovala v letech 1999 – 2003 (v průměru 3,8 %) **Česká republika**. Počet nezaměstnaných se v letech 2004 a 2005 zvýšil na hodnotu 4,2 % zejména z důvodu odbytových problémů a značného propadu výroby. Devalvace koruny ukázala svou druhou stránku: zdražené vstupy zapříčinily zhoršení platební schopnosti podniků. Snaha podniků snížit pracovní náklady se projevovala v najímání nekvalifikované levnější pracovní síly ze zahraničí. Dlouhodobá nezaměstnanost je obtížně řešitelná především u rizikových skupin obyvatelstva. Za jednu z příčin lze považovat nedostatečnou mzdovou motivaci u nekvalifikovaných osob. Nepatrný rozdíl mezi výší minimální mzdy a životním minimem jen „nahrává“ zvyšujícímu se podílu dlouhodobě nezaměstnaných na celkové nezaměstnanosti. Od roku 2005 – 2008 lze sledovat zlepšení resp. postupné snižování celkové míry dlouhodobé nezaměstnanosti, v průměru ČR dosahuje 2,96 % mimo jiné díky přílivu zahraničního kapitálu.

V roce 1999 byla míra registrované nezaměstnanosti 8,63 % a v roce 2000 9,0 %. Začínal se projevovat nárůst počtu předčasných starobních důchodů. Míra registrované nezaměstnanosti mírně klesla v roce 2001 na 8,55 %, ale již v roce 2002 stoupla na 9,19 %. V tomto období rostl počet registrovaných nezaměstnaných, kteří aktivně nehledají práci. V roce 2003 dosáhla míra nezaměstnanosti hodnoty 9,92 % a v roce 2004 dokonce 10,4 %. V souladu se zvyšováním ekonomické výkonnosti základních odvětví v roce 2005 pokračoval růst zaměstnanosti - míra nezaměstnanosti dosáhla 8,95 %³⁶. Růst nezaměstnanosti postihl

³⁶ BURIANOVÁ, Jaroslava. *Makroekonomický vývoj České republiky v období 1997 – 2006* [online]. 2007 [cit. 2010-04-25]. Dostupné z WWW: <www.cers.tuke.sk/cers2007/PDF/Burianova.pdf>

především sekundární sektor průmysl a stavebnictví, když počet nezaměstnaných dříve se zvýšil o 74,9 tis. Největší dopad negativního vývoje byl jednoznačně ve zpracovatelském průmyslu, když počet nezaměstnaných dříve pracujících v podnicích náležejících do tohoto odvětví.³⁷ Míra registrované nezaměstnanosti dosáhla v listopadu roku 2006 7,3 %, což je pokles o více než 1 % a roku 2007 klesla míra nezaměstnanosti na 6 %. V listopadu 2008 činila míra registrované nezaměstnanosti 5,3 %.

Od roku 1999 do 2004 fáze ekonomického růstu a proces dohánění vedoucí ke vstupu **Maďarska** do EU výrazně přispěly k snížení nezaměstnanosti. Méně příznivé tendence lze pozorovat od roku 2005, kdy její míra započala opět mírně narůstat. Největší změny maďarského trhu práce byly řízeny stranou poptávky (jak domácí, tak zahraniční). Nárůst požadavků o odbornosti a schopnostech je zřejmý hned od počátku transformace. Zavádění nových technologií a nového kapitálu patří mezi nejdůležitější faktory stojícími za touto rostoucí poptávkou. Mírný nárůst v letech 2005 – 2008 je v průměru okolo 3,46 %. Co se týče obecné míry nezaměstnanosti, roku 1999 vykazovalo 6,9 %. Trend snižování míry nezaměstnanosti pokračoval do roku 2001, kde se zastavil na hodnotě 5,7 %. Od roku 2001 – 2004 pokračoval vzestupný trend (míra nezaměstnanosti roku 2004 činila 6,1 %) v letech 2004 – 2008 už se míra nezaměstnanosti pod hranici 7 % nedostala v důsledku ekonomického zpomalení³⁸.

Polsko bylo zasaženo vysokou mírou nezaměstnanosti především v letech 2002 - 2005. Tehdy činil průměr hodnot celkové míry dlouhodobé nezaměstnanosti 10,6 %. Na vysokých úrovních se drží po dlouhou dobu i přes dynamický růst HDP. Od roku 1999 se dlouhodobá nezaměstnanost zvyšovala z 5,8 % na 9,2 % roku 2001. Podobně jako ve všech sledovaných zemích prvopočáteční rychlý nárůst nezaměstnanosti je připisován ekonomickému zpomalení pramenícího z poklesu jak investiční, tak spotřební poptávky především z důvodu oslabení obchodních vztahů se všemi zeměmi bývalého východního bloku. Vysoká nezaměstnanost odráží i její geografické rozložení. Regionální rozlišnosti se vytvořily v období, kdy byly likvidovány státem vlastněná zemědělská družstva, výrobní podniky a sektory těžkého průmyslu. Nejvíce zasaženy jsou právě tyto oblasti, ve kterých převládal stát jako výhradní zaměstnavatel. Od roku 2006 do 2008 dlouhodobá míra nezaměstnanosti postupně klesala ze 7,8 % na 2,4 %, což je výrazné zlepšení o 5,4 %. Roku 2003 dosahovala míra

³⁷ Český statistický úřad : *Vývoj struktury nezaměstnaných v letošním roce* [online]. 2010 [cit. 2010-04-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/ainformace/760700339ABF>>

³⁸ *Euroekonom.com* : *Míra nezaměstnanosti - Maďarsko (%)* [online]. 2010 [cit. 2010-04-25]. Dostupné z WWW: <[http://www.euroekonom.com/graphs-data.php?type=unemployment-hungary\(=cz\)](http://www.euroekonom.com/graphs-data.php?type=unemployment-hungary(=cz))>

nezaměstnanosti okolo 18 %. Nejnepříznivější míru nezaměstnanosti dosahovalo Polsko v roce 2004 a 2005, a to 20 % především vlivem poklesu spotřební poptávky a geografického rozložení. Od roku 2005 lze pozorovat postupné zlepšování, a to na 14,9 % v roce 2007. O více než 2 % se snížila míra nezaměstnanosti roku 2008.

Příčinou dlouhodobé nezaměstnanosti v letech 1999 – 2002 na **Slovensku** bylo omezení zbrojní výroby, započetí privatizace, ale také odbytové problémy podniků v důsledku růstu nákladů na dovážené suroviny. V těchto letech činila míra dlouhodobé nezaměstnanosti v průměru 10,4 %. Roku 2002 dosáhla tato míra nejvyšší hodnoty, a to 12,2 %. Z jedné strany na trh práce vstoupily silné populační ročníky 70. let. Z druhé velký objem propuštěných pracovníků v důsledku další intenzivní fáze restrukturalizace převážně v průmyslovém a finančním sektoru. Nedostatečná pružnost trhu práce a odtud pramenící neschopnost absorpce nové pracovní síly vyústila v silný nárůst počtu nezaměstnaných. Pozitivnější vývoj nelze pozorovat ani v letech 2003 – 2006, tehdy činil průměr hodnot dlouhodobé míry nezaměstnanosti 11,28 %. V letech 2007 a 2008 se situace na slovenském pracovním trhu zlepšila, a to na hodnoty 8,3 % a 6,7 %. Obecná míra nezaměstnanosti roku 1999 byla nejvyšší z vykazovaného období na Slovensku, a to 19,2 %. Do roku 2001 lze pozorovat jen mírné zlepšení, pouze okolo 0,6 %. Od roku 2001 - 2005 dosahovala míra nezaměstnanosti stále více než 10 % a každým rokem se situace na slovenském trhu práce zlepšovala. V letech 2006 – 2008 pozorujeme výrazné zlepšení, a to v roce 2007 na hodnotu 8 %³⁹.

4.4 Vývoj inflace v zemích V4

V hospodářských dějinách se ceny vlastně nikdy nesnižovaly. Pokud ceny prudce klesly, nemělo to nikdy dlouhé trvání. Udržení nízké inflace je jedním ze základních makroekonomických cílů. Inflace působí především na rozdělení důchodu a bohatství, rovnováhu ekonomiky a sociální dopady. V tabulce č. 7 popíšeme vývoj míry inflace v letech 1999 – 2008. Obrázek č. 7 vykresluje trend v těchto letech. Vývoj inflace ČR byl zpracován dle ČNB: Zprávy o inflaci v letech 1999 – 2008, ostatní země pak z Hospodářských novin a ČSÚ a serveru IHNED.

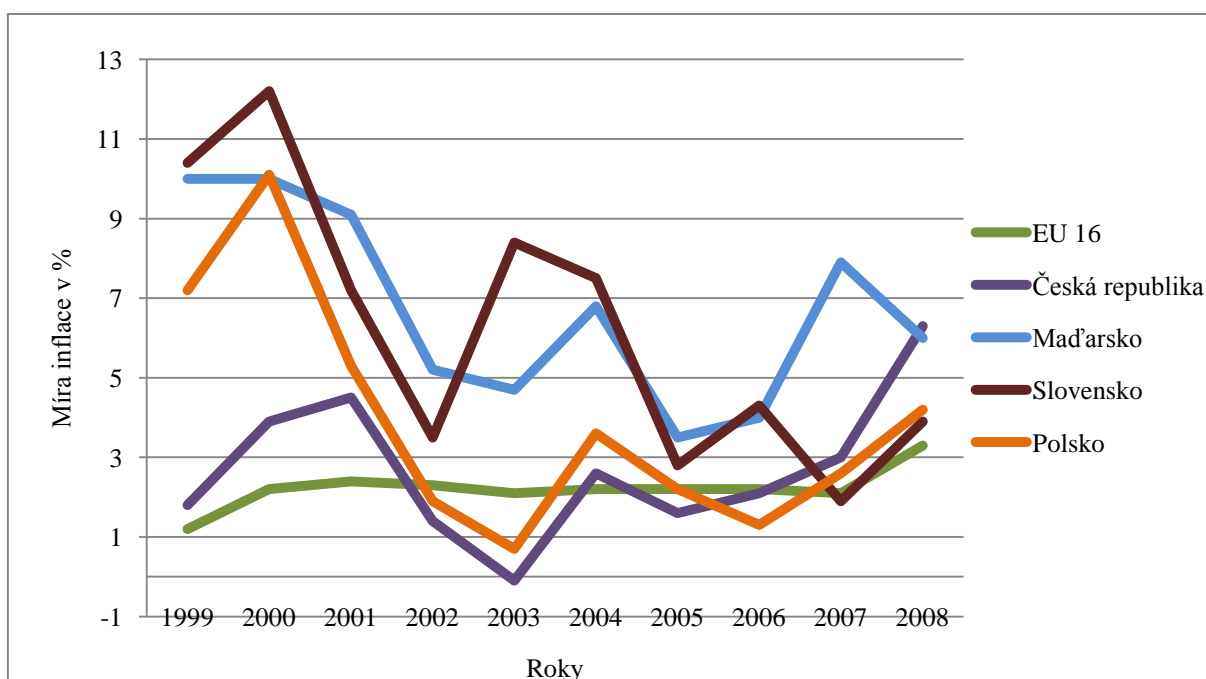
³⁹ Euroekonom.com : Unemployment Rate - Slovakia (%) [online]. 2010 [cit. 2010-04-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroekonom.com/graphs-data.php?type=unemployment-slovak>>

Tabulka č. 7: Vývoj inflace v zemích V4 v %

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU 16	1,2	2,2	2,4	2,3	2,1	2,2	2,2	2,2	2,1	3,3
Česká republika	1,8	3,9	4,5	1,4	-0,1	2,6	1,6	2,1	3	6,3
Maďarsko	10,0	10,0	9,1	5,2	4,7	6,8	3,5	4	7,9	6
Slovensko	10,4	12,2	7,2	3,5	8,4	7,5	2,8	4,3	1,9	3,9
Polsko	7,2	10,1	5,3	1,9	0,7	3,6	2,2	1,3	2,6	4,2

Pramen: Eurostat [online]. 2009[cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW:

<<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tsieb060&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>>

Obrázek č. 7: Míra inflace v zemích V4

Pramen: Eurostat [online]. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW:

<<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tsieb060&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>>

Po roce 1998 v **České republice** byl pod tvrdším dohledem měnové politiky. Na začátku tohoto roku totiž ČNB přešla k cílování inflace. V dubnu roku 1999 vtyčila hlavní rysy dezinflační trajektorie v dlouhodobém horizontu Dlouhodobá měnová strategie⁴⁰. Došlo tak k velkému průlom, když se míra inflace z roku 1998 ve výši 10,7 % snížila na 1,8 %. Příčinou je protiinflační tažení ČNB a pokles cen potravin díky cenovým válkám hypermarketů. V roce 2000 inflace činila 3,9 %. Hlavní příčinu lze spatřit především ve zvyšování cen ropy. Od roku 2001 inflace dále rostla. Příčinou byl stálý růst cen ropy a deregulace cen nájemného, elektřiny, plynu, dopravy a pošt. Následující rok 2002 překvapil

⁴⁰ Dlouhodobá měnová strategie obsahuje záměr dosáhnout udržitelné cenové hladiny v horizontu roku 2005. Dále formuluje principy pro stanovení inflačních cílů pro rok 2000 – 2005. Cenová stabilita byla stanovena pro čistou inflaci na úrovni 1 - 3 %.

svou nízkou mírou inflace. Příčina mohla spočívat v pozastavení deregulací cen. Cenový pokles nedával možnost k vysoké ziskovosti, a proto se mnoho investičních projektů nerealizovalo. Česká republika v roce 2003 zažívala několikaměsíční deflaci, díky nízkému růstu cen potravin a oděvů, obuvi a odeznění vlivu nadměrného posílení koruny. Inflace se nacházela hluboko pod cílovým pásmem, do cílového pásma se vrátila až v roce 2004, kdy dosáhla hodnoty 2,6 %. Tato hodnota byla ovlivněna především zvýšením cen v oddílech bydlení, pošty a telekomunikací. V dlouhodobém srovnání byla inflace roku 2005 vcelku nízká, tj. 1,6 %. Na snižování cenové hladiny mělo vliv snižování cen v oddílech odívání a obuv, zařízení a provoz domácností. Vyšší cenový růst v roce 2006 ovlivnil vývoj cen v oddílech bydlení, potravin a nealkoholické nápoje. Za růstem cen roku 2007 jsou především dražší potraviny, ale také doprava, stravování a ubytování. Míra inflace za rok 2007 činila rovná 3 %. Tržní ceny byly nejvíce ovlivněny růstem cen potravin, pro ukázkou ceny pekárenských výrobků rostly o 11,8 %, mléko o 18,4 %, sýry o 14,4 %, plodová zelenina o 34,8 %. Ceny ostatních výrobků, například motorové nafty rostly o 7,3 %. Průměrná meziroční míra inflace v roce 2008 byla 6,3 %, což je hodnota výrazně vyšší než v roce 2007. Tento vývoj ovlivnila řada faktorů, mezi které patřil zejména citelný vzestup cen potravin, zvýšení sazby DPH z 5 % na 9 % u některého zboží a služeb, zvýšení spotřební daně u tabákových výrobků, zvýšení cen energií, regulovaného nájemného a zavedení regulačních poplatků ve zdravotnictví.

Zdrojem inflace v **Maďarsku** roku 1999 byla akcelerace cen potravin. Bylo tedy potřeba stabilizovat a řídit inflační očekávání žádoucím směrem. Roku 2001 přešla maďarská centrální banka na cílování inflace. Po zavedení tohoto systému začala míra inflace klesat. Jednou z příčin je také pokles ceny ropy. Protikladně působil vývoj mezd, a to nárůstem reálných mezd, tedy růstem domácích výdajů na spotřebu. Volební rok 2002 vedl k uvolnění fiskální politiky. Navýšil se tak deficit na 9,2 % HDP. Roku 2003 došlo k zavedení spotřební daně na alkohol a tabák, růstu cen v sektoru služeb a růstu cen plynu. Roku 2004 inflace měřená CPI, dosáhla 6,8 %. Roku 2005 se dezinflační tendence vrátily na hodnotu 3,5 %. Už v roce 2006 mělo Maďarsko obrovský státní dluh. S příchodem finanční krize došlo k zastavení finančních trhů a došlo k odklonu investorů. Světová banka, MMF a EU poskytly záchranný balíček v hodnotě 20 mil. eur. Bez toho by Maďarsko jistě čekal bankrot⁴¹. Rok 2007 je charakteristický nejvyšší inflací po červenci roku 2001. Příčinou bylo zavedení

⁴¹ FRANTOVÁ, Libuše. *Profit.cz* [online]. 14.10.2009 [cit. 2010-04-11]. Život na dluh končí kocovinou. Dostupné z WWW: <<http://www.profit.cz/clanek/zivot-na-dluh-konci-kocovinou.aspx>>

poplatků u lékaře a nárůst cen pohonných hmot. Především vlivem posílení forintu se podařilo snížit inflaci roku 2008 na 6 %.

Centrální banka **Polska** (NBP) roku 1998 přijala inflační cílování. Strategickým cílem bylo snížení meziročního tempa růstu cen pod 4 %. NBP tohoto cíle v letech 1998 – 2000 nedosáhla, ale dlouhodobého cíle ano. V roce 2000 inflace prudce vystřelila nahoru, jednou z příčin je ruská finanční krize, na kterou Polsko reagovalo expanzivní fiskální politikou. Roku 2000 NBP zavedla jiný kurzový režim, a to řízený floating. Na konci roku 2003 dosáhla inflace 0,7 %, a to díky příznivým podmínkám na trzích potravin a paliv, ale také díky snížení spotřební daně na alkohol. Rok 2004 byl pod vlivem vstupu Polska do EU (zvýšená poptávka, celní politika, zemědělská politika atd.). Vlivem silné apreciacie⁴² zlotého 2005 se míra inflace snižovala. Roku 2007 činila hodnota inflace 2,6 %, což je dvojnásobek hodnoty předchozího roku. Velkou roli hrály ceny potravin a ropy⁴³. Následující rok se tato hodnota ještě zvýšila na 4,2 %.

Vývoj inflace na **Slovensku** vykazuje značnou volatilitu. Míra inflace na konci roku 1999 dosahovala hodnoty 10,4 % a v roce 2000 dokonce 12,2 %. Snížení míry inflace ve volebním roce 2002 z hodnoty 7,2 % na 3,5 % měla jasnou příčinu. Aby si Dzurindova vláda před volbami tolik nepohoršila, přestala na několik měsíců deregulovat. Po volbách se však deregulovat začalo a míra inflace se vrátila zpět⁴⁴, a to na hodnotu 8,4 %. Cenový vývoj roku 2003 byl především ovlivněn vysokými energetickými náklady a zvyšující se cenou ropy, ale zároveň také docházelo k posilňování směnného kurzu slovenské koruny. Vstup do EU ovlivnil makroekonomický i cenový vývoj. Byla zavedena jednotná sazba DPH 19 % a došlo ke zvýšení spotřební daně na cigarety a víno. Opačný efekt způsobily ceny potravin díky nárůstu konkurence a otevření trhu, takže téměř pro celý rok 2005 je charakteristický pomalý cenový růst. Podle slovenské ING Bank inflace roku 2006 překonala očekávání analytiků. Částečně za tím stojí růst cen potravin, který ale nebyl tak prudký jako v ČR. Nízká inflace a udržení mírného tempa růstu cen patřily k hlavním podmínkám vstupu Slovenska do

⁴² 20 % vůči dolaru, 14 % vůči euru

⁴³ *IHNED.cz* : online zprávy *Hospodářských novin* [online]. 14.5.2009 [cit. 2010-04-11]. Polská inflace oproti vysokým očekáváním ještě vzrostla. Dostupné z WWW: <<http://ekonomika.ihned.cz/c1-37120030-polska-inflace-oproti-vysokym-ocekavanim-jeste-vzrostla>>

⁴⁴ Toto jednání je typickým příkladem politického cyklu v praxi

eurozóny. Země přísná ekonomická kritéria splnila a od ledna roku 2009 se Slovensko stalo v pořadí šestnáctou zemí měnové unie, v níž se platí eurem⁴⁵.

4.5 Platební bilance v zemích V4

Rozvoj zahraničního obchodu je důležitým aspektem urychlení ekonomického vývoje. Platební bilance zachycuje mezinárodní ekonomické transakce, což jsou jedny z nejsložitějších činností v národním hospodářství každého státu. Je základním podkladem pro analýzu mezinárodních vztahů. V této kapitole se budeme zabývat platební bilancí od roku 1999 – 2008 v zemích Visegrádské čtyřky.

V posledních pěti letech se daří převyšovat vývoz nad dovozem pouze České republice (důvodem je vstup ČR do EU, vysoká zahraniční poptávka, příliv zahraničních investic a pozitivní vývoj směnných relací). V letech 2000 – 2005 vykazovaly země V4 obdobný vývoj obchodní bilance. Mezi nejúspěšnější země z hlediska konkurenceschopnosti na trhu EU patří Česká republika a Polsko. Polsko zvýšilo svůj podíl na dovozu ze 1,5 % na 3,2 %, ČR ze 1,4 % na 2,8 %. Na třetím místě se pak umístilo Slovensko. Těmito dvěma státy se podařilo podíly na celkovém dovozu EU15 zdvojnásobit (Slovensku o 2,3 násobek). Tato exportní „dravost“ Slovenska se zřejmě neprojevila v kladné obchodní bilanci díky dovozní náročnosti. Vybrané země měly poměrně podobný historický ekonomický vývoj a daná struktura vývozu je velmi podobná. Všechny země se specializovaly na výrobky zpracovatelského průmyslu. Díky významnému přílivu přímých zahraničních investic, který výrazně formoval strukturu produkce, zaujímaly největší část z vývozu daných zemí stroje a dopravní prostředky⁴⁶. V tabulce č. 8 naznačíme, jak se vyvíjel běžný účet platební bilance. Obrázek č. 8 přehledně naznačuje hluboké propady a vrcholy běžného účtu. Analýza vychází z databáze Mezinárodního měnového fondu.

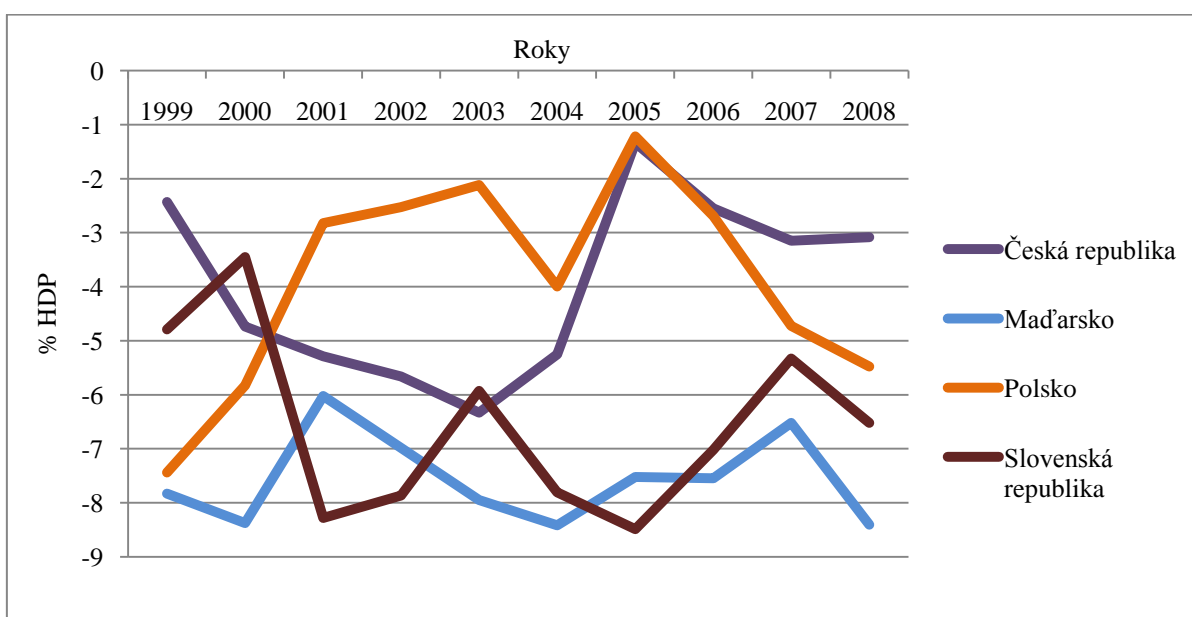
⁴⁵ *IHNED.cz* : online zprávy *Hospodářských novin* [online]. 10.9.2008 [cit. 2010-04-11]. Inflation na Slovensku překvapivě vzrostla. Je na dvouletém maximu. Dostupné z WWW: <<http://ekonomika.ihned.cz/c1-27420870-inflace-na-slovensku-prekvapive-vzrostla-je-na-dvouletem-maximu>>.

⁴⁶ *Český statistický úřad* [online]. 2010 [cit. 2010-04-11]. Porovnání vývoje vývozu České republiky s vývojem vývozu Maďarska, Polska, Slovenska a Slovinska. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/ckta170310.doc>>.

Tabulka č. 8: Běžný účet platební bilance v zemích V4 v % HDP

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Česká republika	-2,433	-4,739	-5,291	-5,664	-6,333	-5,251	-1,335	-2,552	-3,147	-3,083
Maďarsko	-7,83	-8,374	-6,024	-6,981	-7,947	-8,415	-7,523	-7,549	-6,521	-8,403
Polsko	-7,442	-5,828	-2,823	-2,527	-2,121	-3,999	-1,219	-2,693	-4,726	-5,479
Slovensko	-4,793	-3,453	-8,283	-7,864	-5,927	-7,809	-8,488	-7,02	-5,328	-6,519

Pramen: *International Monetary Fund* [online]. 2009 [cit.2010-04-07]. Dostupné z WWW: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/02/weodata/weorept.aspx?sy=1999&ey=2008&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=964%2C935%2C936%2C944&s=BCA%2CBCA_NGDPD&grp=0&a=&pr.x=34&pr.y=7>

Obrázek č. 8: Běžný účet platební bilance v zemích V4

Pramen: *International Monetary Fund* [online]. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/02/weodata/weorept.aspx?sy=1999&ey=2008&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=964%2C935%2C936%2C944&s=BCA%2CBCA_NGDPD&grp=0&a=&pr.x=34&pr.y=7>

Česká ekonomika je malá a vysoce otevřená, udržení vnější rovnováhy je nutné považovat za jeden z klíčových předpokladů stabilního hospodářského vývoje. Roku 1999 skončila **Česká republika** s deficitem běžného účtu 50,6 mld. Kč. Pro tento rok je charakteristické snížení domácí poptávky a růst exportní schopnosti české ekonomiky. Na finanční účet měly vliv přímé zahraniční investice. K prohloubení deficitu běžného účtu (na 104,8 mld. Kč) došlo roku 2000 vlivem vývoje zahraničních cen energetických surovin. Na finančním účtu dominovaly v letech 2000 – 2002 přímé investice, jež pozitivně ovlivnily celkovou podobu finančního účtu. Jak je z obrázku č. 8 patrné, rok 2003 se stal zlomovým ve vývoji běžného účtu platební bilance (deficit 160,6 mld. Kč a 6,333 % HDP). Příliv zahraničních zdrojů se

snížil více než o polovinu (finanční účet činil 157 mld. Kč). Příčinou je meziroční snížení příjmů z privatizace a mimořádné transakce s akcemi Českého Telecomu a Eurotelu. Ostatní investice směřovaly především do oblasti nemovitostí a služeb. Roky 2003 – 2005 jsou charakteristické snižováním deficitu běžného účtu. Byl zaznamenán nárůst exportu, pozitivní vývoj směnných relací. Nižší potřeba krátkodobého financování a díky úvěrům poskytovaných zahraničními subjekty klesl příliv zahraničního kapitálu. Rok 2005 zaznamenal hodnotu přímých zahraničních investic 279,6 mld. Kč, což je za sledované období nejlepší výsledek. Deficit běžného účtu za tento rok činil 39,8 mld. Kč (1,3 % HDP). Roky 2006 a 2007 jsou charakteristické prohlubováním deficitu běžného účtu, ale rok 2008 naopak vykazuje hodnotu deficitu 22,8 mld. Kč

Roku 1999 běžný účet platební bilance v **Maďarsku** dosahoval nejhorší hodnoty z porovnávaných zemí (- 7,83 % HDP). Lépe si nepočínalo ani v roce 2000 s hodnotou -8,3 % HDP. Spolu s rokem 2008 je to nejhorší stav běžného účtu z analyzovaného období. V roce vykazovalo 2004 menší dynamiku růstu maďarského zahraničního obchodu než roku 2005. Díky převisu vývozu nad dovozem se podařilo snížit deficit běžného účtu platební bilance. Zvyšování HDP zaznamenala léta 2006, 2007 díky exportní výkonnosti Maďarska. Propad exportů a odchod zahraničních investorů, který pozorujeme v letech 2008 a 2009 posunuly nezaměstnanost a inflaci na vysokou úroveň. Nabízí se nutná reforma směřující ke strukturálnímu ozdravení veřejných financí, především snížení nepřiměřených výdajů státního rozpočtu. Vzhledem k vysokým domácím úrokovým sazbám (v říjnu 2008 činily 11,5 %⁴⁷), přišly banky s nabídkou půjček v zahraničních měnách (sazby byly v zahraničí třetinové). V roce 2007 zaznamenalo poprvé kladnou obchodní bilanci a o dva roky později byl dokonce zaznamenán nejvyšší přebytek od roku 2000 ve výši 2,7 % HDP. Důvodem pro tento pozitivní vývoj bylo rychlejší snižování dovozu kvůli klesající domácí poptávce ve srovnání s poklesem vývozu.

Polsko v roce 1999 vykazovalo deficit běžného účtu 7,4 % HDP. Zpomalení růstu domácí poptávky přispělo ke zlepšení vnější ekonomické rovnováhy. Úspěšný růst polských exportů je hlavním tahounem zlepšující se situace podnikového sektoru i celé ekonomiky v roce 2002 i 2003. Hlavním povzbuzením zahraničního obchodu byl vstup Polska do EU. Ačkoli je polská ekonomika mnohem větší než česká, dařilo se české ekonomice držet podíl na

⁴⁷ IDNES.cz [online]. 22.12.2008 [cit. 2010-04-11]. Maďarsko snížilo úrokové sazby o půl procentního bodu. Dostupné z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/madarsko-snizilo-urokove-sazby-o-pul-procentniho-bodu-p1r-eko-zahranicni.asp?c=A081222_171556_eko-zahranicni_fih>

celkovém dovozu EU 27 zhruba stejný jako má polská ekonomika. V zahraničním obchodě služeb saldo v roce 2007 bylo kladné a ve výši 2897 mil. eur. O velikosti salda rozhodlo: kladné saldo cestovního ruchu a kladné saldo dopravních služeb. Z výsledků za rok 2007 vyplývá, že ve službách byl dosti vysoký obrat, příjmy byly ve výši 20874 mil. eur a výdaje 17977 mil. eur, což dalo saldo 2897 mil. eur. Export zboží v roce 2007 vzrostl ve srovnání s rokem 2006 a byl ve výši 10348 mil. eur, vzrostl také import 116659 mil. eur, v roce 2007 zahraniční obchod se zbožím měl minusové saldo ve výši -11311 mil. eur.⁴⁸

Zahraníční obchod na **Slovensku** byl tažen zejména novou investiční aktivitou. Roku 1999 činil deficit běžného účtu platební bilance 4,7 % HDP. V letech 2001 a 2002 byla další akcelerace růstu ekonomiky tažena spotřebními výdaji domácností a fiskálním impulsem v rámci předvolební kampaně. Tento hospodářský růst byl doprovázen permanentní vnější nerovnováhou (deficit běžného účtu v roce 2002 dosáhl 7,8 % HDP). Saldo zahraničního obchodu zboží a služeb v běžných cenách dosahovalo v roce 2005 hodnoty -1,9 mld. eur, což je v porovnání s předchozím rokem o 700 mil. eur více. I zde se potvrdila závislost exportu na jednom výrobcí. Snížení výroby automobilky Volkswagen, tedy největšího slovenského exportéra, značně přispělo k meziročnímu zvýšení záporného salda. Zvýšený dovoz v sobě zahrnoval růst domácí spotřeby, podporován navýšením mezd. Obrat zahraničního obchodu dosáhl v roce 2005 hranice 53,5 mld. eur, což značí meziroční nárůst o 2,7 %. Rok 2009 byl pro Slovensko taktéž příznivý, vykazovalo nejnižší schodek od roku 2000, a to 0,9 % HDP.

4.6 Plnění maastrichtských konvergenčních kritérií

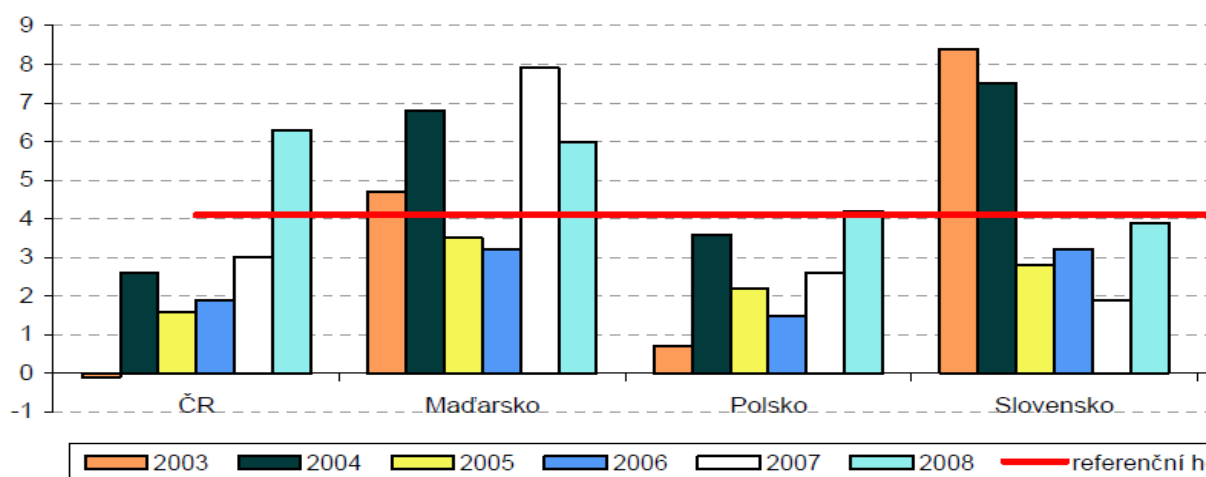
K tomu, aby se mohly země stát členy eurozóny, musí splňovat tzv. maastrichtská konvergenční kritéria. Kritéria, kterých je dohromady pět, lze rozdělit do dvou kategorií, a to na kritéria měnová (kritérium cenové stability, kritérium stability dlouhodobých úrokových sazeb, kritérium stability kurzu měny a účasti v Evropském měnovém systému (EMS)) a fiskální (kritérium veřejného deficitu, kritérium veřejného zadlužení). Stanovení termínu přijetí eura je v kompetenci členského státu a závisí na jeho připravenosti.

⁴⁸Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. 2007 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/polsko/ekonomika/obchodni_a_ekonomicka_spoluprace_s_cr.html>.

4.6.1 Měnová kritéria

Kritéria cenové stability

Kritérium cenové stability udává, že míra inflace nesmí překročit průměrnou míru inflace tří členských států s nejnižší inflací o více než 1,5 %. To znamená, že daný stát vykazuje dlouhodobě udržitelnou míru inflace, sledovanou během jednoho roku před šetřením. Obrázek č. 9 ukazuje, které země splňovaly kritérium cenové stability do roku 2008.

Obrázek č. 9: Vývoj harmonizovaného indexu spotřebitelských cen v zemích V4

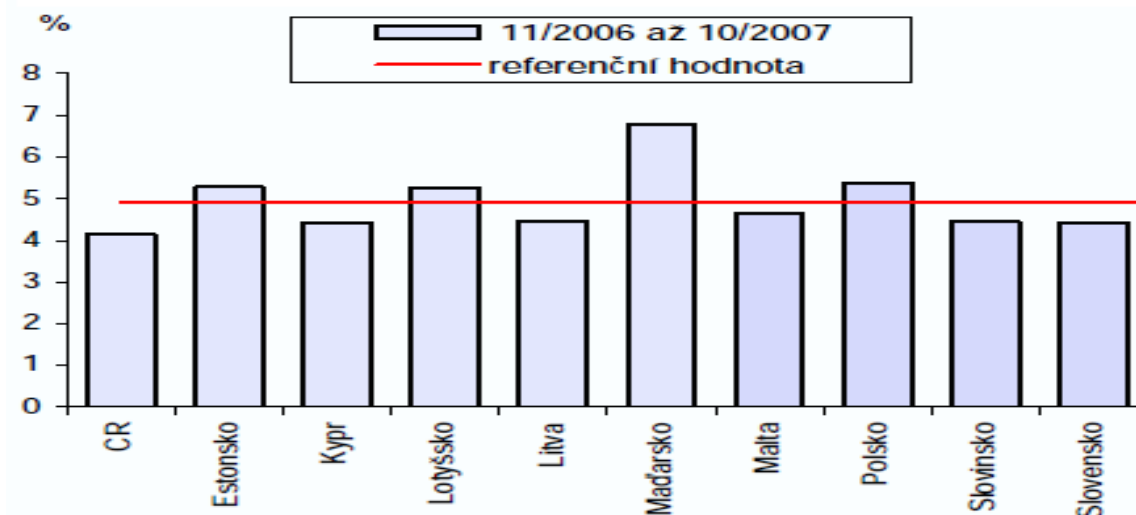
Pramen: Ministerstvo financí České republiky [online], 21. 12. 2009 [cit. 2010-04-07]. Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění s eurozónou. Dostupné z WWW: <http://193.86.123.148/cps/rde/xbcr/mfcr/Vyhodnoceni_Maastricht_2009_pdf.pdf>

Česká republika splnila toto kritérium v letech 2003 – 2007. Rok 2008 nebyl tak příznivý, a to díky proinflačním šokům (prudce rostly cen potravin a pohonných hmot). Ani **Maďarsko** nebylo schopné udržet v posledních dvou letech cenovou stabilitu. Dvanáctiměsíční průměrná inflace v **Polsku a Slovensku** nepřesahuje referenční hodnotu.

Kritérium stability dlouhodobých úrokových sazeb

Kritérium stability dlouhodobých úrokových sazeb udává, že dlouhodobé úrokové sazby se nesmí lišit o více než 2 % ve vztahu k průměrným úrokovým sazbám tří členských států s nejnižšími úrokovými sazbami.

V současnosti **Česká republika a Slovensko** toto kritérium plní a prognóza nenaznačuje žádné problémy se stabilitou úrokových sazeb. **Maďarsko a Polsko** stálost dlouhodobé úrokové sazby neplní. Obrázek č. 10 ukazuje plnění konvergenčního kritéria úrokových sazeb v 10 zemích EU.

Obrázek č. 10: Plnění konvergenčního kritéria úrokových sazeb

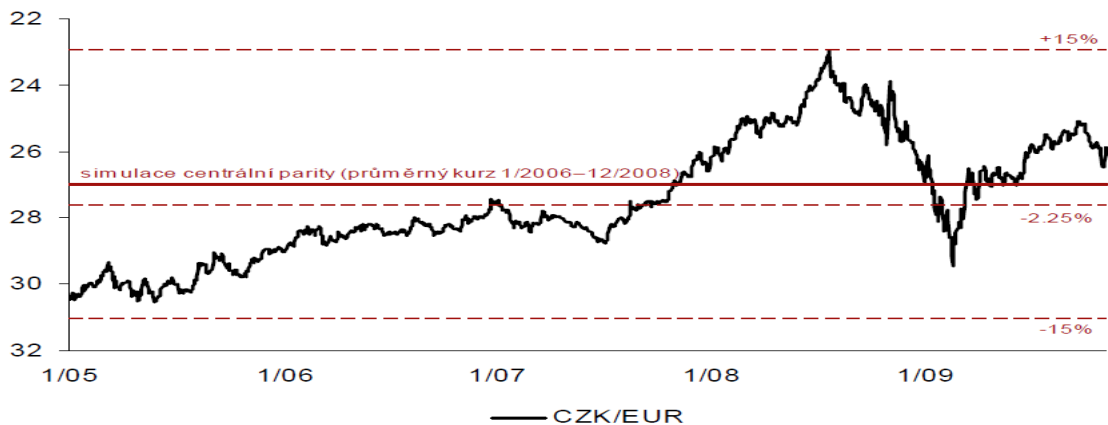
Pramen: Ministerstvo financí České republiky [online]. 21. 12. 2009 [cit. 2010-04-07]. Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění s eurozónou. Dostupné z WWW: <http://193.86.123.148/cps/rde/xbcr/mfcr/Vyhodnoceni_Maastricht_2009_pdf.pdf>

Kritérium stability kurzu měny a účasti v EMS

U kritéria stability kurzu měny je důležité, aby směnný kurz národní měny byl udržován v povoleném flukтуаčním pásmu ($\pm 15\%$) v mechanismu směnných kurzů bez devalvace po dobu 2 let před šetřením.

Vývoj kritéria stability kurzu v **České republice** je patrný z obrázku č. 10, kde je zachycen pohyb české koruny vůči euru. ČR a **Polsko** toto kritérium neplní, jelikož nejsou začleněny do Evropského mechanismu měnových kurzů (ERM II). **Slovenská koruna** vstoupila do ERM II na konci listopadu 2005, kdy byla centrální parita vůči euru stanovena na 38,46 SKK/EUR⁴⁹. **Maďarsko** čelí značnému znehodnocení kurzu vlivem finanční krize.

⁴⁹ PLISCHKE, Simona Ely. *Penize.cz* [online]. 21.3.2007 [cit. 2010-04-11]. Slovenská koruna nabrala dech. Co to znamená pro Slovensko, Česko a Maďarsko?. Dostupné z WWW: <<http://www.penize.cz/18706-slovenska-koruna-nabrala-dech-co-to-znamenava-pro-slovensko-cesko-a-madarsko>>

Obrázek č. 11: Nominální měnový kurz CZK/EUR

Pramen: Ministerstvo financí České republiky [online]. 21. 12. 2009 [cit. 2010-04-07]. Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění s eurozónou. Dostupné z WWW: <http://193.86.123.148/cps/rde/xbcr/mfcr/Vyhodnoceni_Maastricht_2009_pdf.pdf>

4.6.2 Fiskální kritéria

Kritérium udržitelnosti veřejných financí

Kritériem udržitelnosti veřejných financí udává, že schodek veřejných financí nesmí přesáhnout 3 % HDP (v tržních cenách).

Česká republika a Polsko v současnosti neplní kritérium udržitelnosti veřejných financí. Jak napovídá nastavení fiskální politiky a očekávaný makroekonomický vývoj, ani ve střednědobém horizontu plnit kritérium nebude. **Maďarsko** postihla krize nejvíc ze států středoevropského regionu. Příčinou je dlouhodobý vysoký deficit veřejného rozpočtu a vysoké zahraniční zadlužení státu. Je ale tzv. dohánějící ekonomikou (roste v průměru rychleji než země eurozóny) a díky tomu se dá očekávat dlouhodobé zhodnocování forintu vůči euru a dalším měnám.

Kritérium vládního dluhu

Kritérium vládního dluhu spočívá v tom, že poměr veřejného zadlužení k HDP nepřesahuje 60 %.

Jak ukazuje tabulka č. 9, vzhledem k nízké výchozí úrovni vládního dluhu neměla zatím **Česká republika** s tímto kritériem problémy. **Maďarsko** toto kritérium nesplňuje (vládní

dluh činil roku 2008 72,9 % HDP). Stejně jako ČR nemá **Polsko** ani **Slovensko** potíže s veřejným zadlužením, ale trend ukazuje nebezpečné zvyšování vládního dluhu⁵⁰.

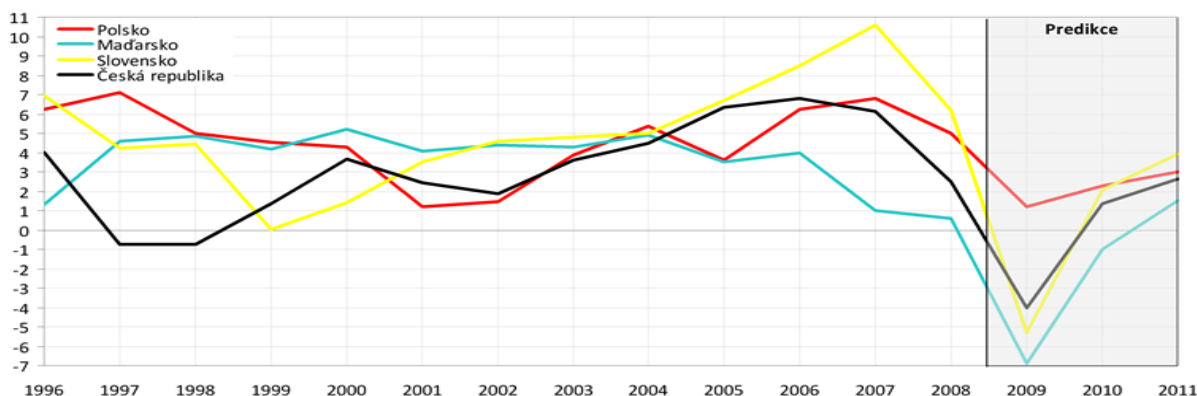
Tabulka č. 9: Vývoj veřejných dluhů k HDP v %

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Česká republika	30,1	30,4	29,7	29,4	29,0	30,0
Maďarsko	58,1	59,4	61,8	65,6	65,9	72,9
Polsko	47,1	45,7	47,1	47,7	45	47,2
Slovensko	42,4	41,4	34,2	30,5	29,3	27,7

Pramen: Česká spořitelna - Vývoj veřejných dluhů v EU [online]. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <http://www.csas.cz/banka/menu/cs/banka/nav20083_vyvoj_stat_dluhueu>

4.7 Očekávaný vývoj v zemích Visegrádské čtyřky

Země V4 jsou proexportně orientované ekonomiky. Některé jsou méně závislé na zahraničním obchodu a některé více. Důležitou roli ale hraje HDP. Statistice exportu vévodí Slovensko s 90 % HDP, vývozy České republiky a Maďarska představují 80 % HDP⁵¹. Polsko vyváží necelou polovinu svého HDP. Růst HDP se výrazně zpomaluje, dokonce jsme svědky v České republice a Maďarsku ekonomické recese. Vysoká volatilita devizového kurzu v Polsku a Maďarsku způsobuje vysoké ztráty pro domácnosti a firmy, které si vypůjčili peníze v zahraničních měnách. Celkové zahraniční zadlužení Maďarska vzrostlo téměř dvojnásobně za posledních 5 let a nyní dosahuje okolo 100 % HDP (v Polsku okolo 60 %, ČR okolo 40 %). Obrázek č. 12 naznačuje, jak bude HDP růst oproti předchozímu roku. Tabulka č. 10 predikuje míru nezaměstnanosti ve státech V4 podle makromodelu CERGE-EI.

Obrázek č. 13: Hrubý domácí produkt – růst proti předchozímu roku v %

Pramen: Ministerstvo financí České republiky [online]. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/makro_pre_50254.html?year=2009>

⁵⁰ Česká spořitelna - Vývoj veřejných dluhů v EU [online]. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <http://www.csas.cz/banka/menu/cs/banka/nav20083_vyvoj_stat_dluhueu>

⁵¹ FRAYER, Miroslav . Komerční banka : Jak současnou krizí prochází Polsko s Maďarskem? [online]. 7. 4. 2009 [cit. 2010-04-24]. Dostupné z WWW: <trading.kb.cz/ibweb/analysisDetail.do?ID=6066>

Tabulka č. 10: Predikce míry nezaměstnanosti podle makromodelu CERGE-EI

	2009Q4	2010	2011
Česká republika	7	6,6	6,2
Polsko	8,9	9,4	9,9
Maďarsko	8,4	9,2	9,9
Slovensko	10,9	11,6	10,3

Pramen: ŠVEJNAR, Jan; MÜNICH, Daniel; SEMERÁK, Vilém. Nezaměstnanost a perspektiva konjunktury v České republice a v Evropě [online]. 14. 12. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <<http://idea.cerge-ei.cz/documents/IDEA%20prezentace%20-%20final.pdf>>

Jak vyplývá z daného modelu, nejvyšší míru nezaměstnanosti bude vykazovat slovenský trh práce, a to až 11,6 % v roce 2010. Dá se však předpokládat velmi opatrné nabírání nových pracovních sil. Razantní zvyšování míry nezaměstnanosti pozorujeme v Polsku a v Maďarsku, kde je predikována míra nezaměstnanosti 9,9 % v roce 2011. Podle makromodelu CERGE- EI v České republice neočekáváme zvyšování míry nezaměstnanosti a jako jediná z porovnávaných zemí se nebude dotýkat hranice 10 %. Ohodnocení celé Visegrádské čtyřky od 5 různých agentur naleznete v tabulce č. 11.

Tabulka č. 11: Rating zemí V4 (červen 2009)

	Standard & Poor's	Moody's	Fitch Rating	R&I	JCR
Slovensko	A+ stabilní výhled	A1 pozitivní výhled	A+ stabilní výhled	A stabilní výhled	A+ stabilní výhled
Česká republika	A stabilní výhled	A1 stabilní výhled	A+ stabilní výhled	A stabilní výhled	A stabilní výhled
Polsko	A- stabilní výhled	A2 stabilní výhled	A- stabilní výhled	A- stabilní výhled	A- stabilní výhled
Maďarsko	BBB- negativní výhled	Baa1 negativní výhled	BBB negativní výhled	BBB+ negativní výhl.	BBB+ stabilní výhled

Pramen: LACINA, Lubor; TOMAN, Petr. JE PLOVOUCÍ KURZ MĚNY VÝHODOU V OBDOBÍ FINANČNÍ A EKONOMICKÉ KRIZE. In Národohospodářský obzor. Brno : Masarykova univerzita, 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <https://is.muni.cz/do/1456/soubory/aktivity/obzor/6182612/10586334/Je_plovouci_kurz_meny_vyhodou_v_obdobi_financni_a_ekonomicke_krize.pdf>

4.7.1 Očekávaný vývoj v České republice

Podle ekonomického a strategického výzkumu Komerční banky by měla tento rok ČR předstihnout svým růstem i Polsko. Dle serveru Profit.cz si ČR spolu se Slovenskem a

Polskem udržuje výbornou vnější konkurenceschopnost⁵². Pro rok 2010 je anticipováno mírné oživení české ekonomiky a k urychlení růstu by mělo dojít v letech 2011 a 2012. Ekonomická dynamika by měla být tažena tvorbou hrubého fixního kapitálu. Je očekáván nízkoinflační charakter české ekonomiky. Predikovaný ekonomický vývoj zaznamená vyšší míru nezaměstnanosti, ta by měla dosáhnout vrcholu až v roce 2011. Co se týče vývoje mezd a platů předpokládají strmé zpomalení jejich růstu z 10,8 % v roce 2008 na úroveň 1,4 % a 2,3 % v letech 2009 a 2010. K obnovení mzdového růstu by mělo dojít v letech 2011 a 2012⁵³. V následující tabulce č. 12 jsme znázornili výsledky šetření Ministerstva financí ČR na léta 2011 a 2012.

Tabulka č. 12: Vývoj makroekonomických ukazatelů v ČR v letech 2011, 2012

	2011				2012			
	min	prům.	max	MF	min	prům.	max	MF
Hrubý domácí produkt	1,0	2,5	3,5	2,4	2,0	3,4	5,4	3,2
Míra nezaměstnanosti	7,0	7,9	10,1	8,1	5,0	6,7	8,0	6,9
Průměrná míra inflace	1,7	2,4	5,0	2,1	2,1	2,8	5,0	2,0
Podíl běžného účtu na HDP	-3,2	-2,1	-0,6	-0,6	-3,0	-2,7	-2,4	-0,6

Pramen: *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2009 [cit. 2010-04-11]. Průzkum makroekonomických prognóz. Dostupné z WWW:

<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/27_Kolokvium_072009_pdf.pdf>. Očekávaný vývoj v Maďarsku

4.7.2 Očekávaný vývoj v Maďarsku

Finanční injekce od Mezinárodního měnového fondu a EU pomohla maďarské vládě ve financování záchranných balíčků, nicméně oslabující a volatilní forint dělá starosti politikům i bankéřům. Maďarsko během posledních 30 let vytvořila neúměrně veliký státní dluh, a to především díky nezodpovědné politice levicových vlád. Další ránu přinesla ratingová agentura Standard & Poor's, která snížila hodnocení z „BBB“ na „BBB-“. Hlavní úroková sazba, která je nejvyšší v celé Evropě, činí podle analýz Komerční banky 9,5 %. Vývoj inflace pro centrální banku je spíše druhořadý úkol a vzhledem k ekonomickému útlumu jsou inflační rizika minimální. Stabilizace maďarského forintu bude tedy prvořadým úkolem Centrální banky Maďarské republiky. Pro rok 2009 je předpokladem snížení HDP o 5 % a v následujícím roce se ekonomika Maďarska pravděpodobně stabilizuje na úrovni roku 2009.

⁵² *Profit.cz* : *Česká republika, Dánsko, Německo a Rakousko nejlépe odolávají dopadům krize* [online]. 16. 3. 2010 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <<http://www.profit.cz/clanek/ceska-republika-dansko-nemecko-a-rakousko-nejlepe-odolavaji-dopadum-krize.aspx>>

⁵³ *BusinessInfo.cz* : *Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 17.9.2009 [cit. 2010-04-11]. Průzkum prognóz makroekonomického vývoje České republiky . Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/analyzy-statistiky/pruzkum-prognoz-makroekonom-vyvoje-cr/1000431/54594/>>

Státní dluh, jako další maastrichtské konvergenční kritérium, by měl být rovněž v obou letech stejný, a to ve výši 75 % či maximálně 80 % HDP⁵⁴.

4.7.3 Očekávaný vývoj v Polsku

Polsko odložilo přijetí eura na neurčito, podle šéfa Mezinárodního měnového fondu (MMF) Dominique Strauss-Kahna se díky tomuto odkladu zdá být nejméně vystavenou vlivu ekonomického zpomalení⁵⁵. V roce 2009 měla ekonomika Polska zpomalit na 1,5 % (z roku 2008 4,8 %) a v roce 2010 by měla růst o 1,0 %. Pro rok 2010 polská vláda počítá s deficitem veřejných financí 6,9 % HDP, v roce 2011 má činit 5,9 % HDP a v roce 2012 už 2,9 % HDP. Polsko předpokládá, že hospodářství letos poroste o 3 % a v letech 2011 a 2012 o 4,5 % a 4,2 %. Méně optimistická je agentura Fitch, která očekává letos růst o 2,3 %⁵⁶. Průmyslová výroba zaznamenává pokles, což má nepříznivý vliv na vývoj nezaměstnanosti. Klesá počet pracovních míst a zpomaluje se růst spotřeby domácností. Volatilita zlatého je velmi vysoká, což je jistě ovlivněno možným vstupem do směnných kurzů ERM II. Podle Hlavního statistického úřadu (GUS) spotřebitelské ceny zboží a služeb vzrostly v únoru 2010 o 2,9 % oproti únoru 2009, a to především kvůli růstu cen spojených s bydlením. Náměstek ministerstva financí Ludwig Kotecki informoval v březnu roku 2010, že by měl HDP vzrůst o 2,8 %⁵⁷. Střednědobý výhled ale nadále zůstává pozitivní. Polská ekonomika je jednou z nejvíce imunních vůči hospodářské krizi v celé EU. Otázku veřejných financí mohou vyostřit parlamentní volby, které jsou na programu roku 2011. Rozpočtový deficit roku 2009 a 2010 překoná 5 % HDP⁵⁸.

⁵⁴ *BusinessInfo.cz* : *Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 2009 [cit. 2010-04-11]. Maďarsko: Ekonomická charakteristika země. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/madarsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000690/>>

⁵⁵ *IDNES.cz* [online]. 29.3.2010 [cit. 2010-04-11]. MMF: Odklad eura pomohl Polsku vyhnout se krizi. Dostupné z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/mmf-odklad-eura-pomohl-polsku-vyhnout-se-krizi-fln-/eko-zahranicni.asp?c=A100329_100300_eko-zahranicni_fih>

⁵⁶ *Finance.cz* [online]. 9.2.2010 [cit. 2010-04-11]. Polsko zveřejnilo plán přechodu na euro, termín uveden není. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/251789-polsko-zverejnilo-plan-prechodu-na-euro-termin-uvaden-neni/>>

⁵⁷ KRISTEN, Vojtěch. *Kurzy.cz* : *Finanční portál pro odborníky i laiky* [online]. 25.3.2010 [cit. 2010-04-11]. Kotecki: Ekonomika Polska by měla v prvním čtvrtletí vzrůst až o 2,8 procenta. Dostupné z WWW: <<http://zpravy.kurzy.cz/217300-kotecki-ekonomika-polska-by-mela-v-prvnim-ctvrtleti-vzrust-az-o-2-8-procenta/>>

⁵⁸ BUREŠ, Jan. *Csob.cz* [online]. 26.2.2010 [cit. 2010-04-11]. Polský zlotý by měl být za rok nejsilnější měnou regionu. Dostupné z WWW: <http://www.csob.cz/WebCsob/Data/fx/FX_2010/FX_100226.pdf>

4.7.4 Očekávaný vývoj na Slovensku

Pro rok 2010 předpokládá Ministerstvo financí Slovenska (MFS) pokles reálných mezd o 0,5 % v důsledku loňské ekonomické recese, avšak prognóza z hlediska HDP je mnohem pozitivnější - růst o 1,9 %. Navíc se očekává, že do roku 2012 se růst HDP zrychlí na 4,5 %. I přes prudký rozvoj elektrotechnického průmyslu nelze konstatovat jeho výraznější podíl na tvorbě HDP. Slovenská inflace zůstane na slabé úrovni pod 2 %, bohužel průměrná míra nezaměstnanosti však dle ministerstva poroste o celý jeden procentní bod na 12,9 %, což by byla její nejvyšší hodnota od roku 2004. Díky efektu nových investičních projektů se zde má situace zlepšit již následující rok. Prioritou vlády zůstává příliv zahraničních investic a příchod nových investorů. Zaměří se na postupné vyrovnávání rozdílů v ekonomické situaci slovenských regionů. Proto pro následující dva roky bude zajisté pro Slovensko nejdůležitější vyrovnávání regionálních rozdílů a snižování míry nezaměstnanosti. Cílem a trendem Slovenska pro rok 2009 bylo přijetí eura. Dodržování fiskálních kritérií je pro slovenskou vládu podle slov jejího premiéra prioritou. Cílem současné vlády je i přes hospodářskou krizi udržet sociální jistoty a pracovní místa. Problémem se již nyní ukazuje udržení schodku veřejných financí, které právě se sociálním programem vlády úzce souvisí.

Prognózu základních makroekonomických ukazatelů dle MFS ukazuje tabulka č. 13:

Tabulka č. 13: Makroekonomické ukazatele – předpověď pro 2010 – 2012 v %

	2010	2011	2012
Růst/pokles HDP	2,8	3,3	4,5
Inflace (roční průměr)	1,7	3,4	3,8
Růst reálné mzdy	-0,5	0,9	2,3
Míra nezaměstnanosti	12,9	12,3	11,7

Pramen: *Finance.cz* [online]. 10.2.2010 [cit. 2010-04-11]. Slovensko letos poroste o 2,8 pct, mzdy a zaměstnanost klesnou. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/251995-slovensko-letos-poroste-o-2-8-pct-mzdy-a-zamestnanost-klesnou/>>

ZÁVĚR

Hospodářská politika musí usilovat nejen o rychlý růst, ale i makroekonomickou stabilitu. Makroekonomická rovnováha má velký význam, podporuje příliv přímých zahraničních investic a tím posiluje pozitivní očekávání investorů a spotřebitelů, zajišťuje stabilní a udržitelný růst a je podmínkou pro přijetí eura. K posouzení této rovnováhy je třeba využívat širší okruh ukazatelů. My jsme zvolili čtyři základní makroekonomické ukazatele, a to HDP, inflaci, nezaměstnanost a platební bilanci. Udržení stability je pro mnohé středoevropské ekonomiky vážným problémem. Rozdílný ekonomický růst zemí lze vysvětlit odlišným vývojem hlavních komponent poptávky (např. spotřeba má stabilnější vývoj, ale investice nebo zásoby jsou velmi těkavé).

Hlavním cílem, vytyčeným v úvodu práce, bylo analyzovat vývoj ekonomik zemí Visegrádské čtyřky v období od 1999 – 2008 a zároveň nastínit očekávaný vývoj a plnění maastrichtských konvergenčních kritérií. Pro splnění dílčích cílů jsme charakterizovali země Visegrádské čtyřky, popsali principy komparativní ekonomie a vymezili čtyři základní makroekonomické ukazatele.

Od roku 2000 byl patrný pokračující růst ekonomik střední a východní Evropy. Dynamickou a rekordní mírou růstu HDP se vyznačovalo Slovensko, jehož pravidelný růst dosáhl v roce 2007 až dvojciferných hodnot (10,3 %), avšak v pozdějším roce bylo očekáváno zpomalení na 6,3 %. I přes toto zpomalení lze považovat slovenskou ekonomiku za nejúspěšnější z komparovaných zemí. Také Česká republika dosahovala nebývalého růstu v roce 2006 (6,5 %). Polsko se roku 2005 propadlo až na hodnotu 3,7 %, nicméně pozdější vzestupný vývoj byl příznivý a srovnatelný s ČR. Nejhůře dopadlo Maďarsko, které při vstupu do EU dosahovalo slibného růstu 4,9 %. V roce 2008 se ale propadlo na hodnotu 0,8 %, což je nejnižší míra růstu V4. Období od roku 2004 – 2007 lze označit jako období růstu. Docházelo ke zvyšování výkonnosti základních odvětví ekonomiky, přílivu přímých zahraničních investic a tvorbě hrubého fixního kapitálu. Z pohledu nezaměstnanosti dlouhodobý trend napovídá, že nezaměstnanost mužů je příznivější než nezaměstnanost žen především kvůli ochotě žen pracovat na částečný úvazek. Největší problémy mělo s dlouhodobou mírou nezaměstnanosti Slovensko a Polsko. Polsko ale dosáhlo největšího úspěchu se zlepšením o 2,5 % za pouhý jeden rok (2005).

Cenový vývoj byl určován prioritami monetární politiky, kurzovým režimem, prováděním postupných deregulací státem kontrolovaných cen (nájemné, doprava, energie), sladěností hospodářských politik atd. Česká republika a Slovensko vyšly ze stejných a příznivějších podmínek. Lepší úspěch ve vztahu k rychlosti jejich dezinflačního procesu ve srovnání se zbývajícimi dvěma zeměmi spočívá v tom, že se jim velmi brzo podařilo míru inflace stlačit pod hranici 10 %. Pro Polsko až v roce 1999 a pro Maďarsko v roce 2000. Příčiny tohoto negativnějšího vývoje vidíme v pevně zabudovaných inflačních očekáváních a vyšší setrvačnosti míry inflace a ve zvolené kurzové politice. Míra inflace všech komparovaných zemí dosahuje obdobných úrovní nejen v porovnání mezi sebou, její úroveň se pohybuje v rámci mezí stanovených EU potřebných pro začlenění se do Evropské měnové unie (EMU). Při snaze splnit všechna kritéria pro začlenění, musí centrální banka usilovat o splnění maastrichtského inflačního cíle, ten však musí být v souladu s domácím inflačním cílem. Rozpor v cílování inflace se projevuje tím, že změnou úrokových sazeb se snaží řídit nejen inflaci, ale i měnový kurz. Z dlouhodobého hlediska si dovoluujeme tvrdit, že cílování inflace vedlo k dosažení stability cen (centrální banky našly vhodné modely pro prognózování inflace, které jsou na úrovni vyspělých ekonomik).

Od 1. 5. 2004 musí nově přijaté státy EU směřovat k zapojení do EMU. Tomuto cíli musí podřídit hospodářskou politiku, to znamená splnit maastrichtská konvergenční kritéria. Ta od počátku svého působení vyvolaly mnoho diskuzí, zda nejsou příliš jednostranně orientována na finanční a měnové ukazatele, které odráží pouze nominální stránku. Domníváme se, že tato kritéria jsou postačující v případě vyspělých tržních ekonomik, a mají pouze omezenou vypovídací schopnost. Polsko a Maďarsko se potýkají s problémy vysoké volatility devizového kurzu. Oslabování zlotého nebo forintu způsobuje rozsáhlé ztráty pro domácnosti i podniky, které si vypůjčily peníze v zahraničních měnách. Celkové zahraniční zadlužení Maďarska za posledních pět let vzrostlo téměř dvojnásobně. Nyní dosahuje okolo 100 % HDP. Česká republika se pohybuje na 40 %, v Polsku je to okolo 60 %. Příznivý není pro Maďarsko ani ukazatel poskytnutých úvěrů v zahraniční měně vůči celkovým úvěrům.

Země V4 jsou proexportně orientované ekonomiky. Některé jsou více a některé méně závislé na zahraničním obchodu. Odchodem přímého investora z firem Eurotel a Český Telecom se v roce 2003 příliv zahraničních přímých investic zpomalil. V roce 2004 byl zaznamenán nejnižší deficit za posledních deset let. Zvyšování HDP zaznamenala léta 2006, 2007 díky exportní výkonnosti Maďarska. Nabízí se nutná reforma směřující ke strukturálnímu

ozdravení veřejných financí, především snížení výdajů státního rozpočtu. V roce 2007 zaznamenalo poprvé kladnou obchodní bilanci. Povzbuzením zahraničního obchodu byl vstup Polska do EU. V zahraničním obchodě služeb saldo v roce 2007 bylo kladné a ve výši 2897 mil. eur. Na Slovensku dosahovalo saldo zahraničního obchodu zboží a služeb v běžných cenách v roce 2005 hodnoty -1,9 mld. eur, což je v porovnání s předchozím rokem o 700 mil. eur více. Snížení výroby automobilky Volkswagen značně přispělo k meziročnímu zvýšení záporného salda. Roku 2009 vykazovalo Slovensko nejnižší schodek od roku 2000 (0,9 % HDP).

LITERATURA

1. *ABZ.cz:slovník cizích slov* [online]. 2005 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/rezident>>
2. BUREŠ, Jan. *Csob.cz* [online]. 26. 2. 2010 [cit. 2010-04-11]. Polský zlotý by měl být za rok nejsilnější měnou regionu. Dostupné z WWW: <http://www.csob.cz/WebCsob/Data/fx/FX_2010/FX_100226.pdf>
3. BURIANOVÁ, Jaroslava. *Makroekonomický vývoj České republiky v období 1997 – 2006* [online]. 2007 [cit. 2010-04-25]. Dostupné z WWW: <www.cers.tuke.sk/cers2007/PDF/Burianova.pdf>
4. *BusinessInfo.cz : Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 2009 [cit. 2010-04-11]. Maďarsko: Ekonomická charakteristika země. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/maďarsko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000690/>>
5. *BusinessInfo.cz : Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 17. 9. 2009 [cit. 2010-04-11]. Průzkum prognóz makroekonomického vývoje České republiky. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/analyzy-statistiky/pruzkum-prognoz-makroekonom-vyvoje-cr/1000431/54594/>>
6. *Česká spořitelna - Vývoj veřejných dluhů v EU* [online]. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <http://www.csas.cz/banka/menu/cs/banka/nav20083_vyvoj_stat_dluhueu>
7. *Český statistický úřad* [online]. 2010 [cit. 2010-04-11]. Porovnání vývoje vývozu České republiky s vývojem vývozu Maďarska, Polska, Slovenska a Slovinska. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/ckta170310.doc>>
8. *Český statistický úřad : Vývoj struktury nezaměstnaných v letošním roce* [online]. 2010 [cit. 2010-04-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/760700339ABF>>
9. DORNBUSCH, R. - FISCHER, S.: *Makroekonomie*. Vyd. 6. Praha : SPN a Nadace Economics, 1994. 985 s. ISBN 80-04-25556-6
10. DURČÁKOVÁ, Jaroslava; MANDEL, Martin. *Mezinárodní finance*. Vyd. 3. Praha : Management press, 2007. 487 s. ISBN 978-80-7261-170-6

11. *Euroekonom.com* : *Míra nezaměstnanosti - Maďarsko (%)* [online]. 2010 [cit. 2010-04-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.euroekonom.com/graphs-data.php?type=unemployment-hungary{=cz}>>
12. *Eurostat* [online]. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsieb010>>
13. *Eurostat* [online]. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tsieb060&tableSelection=1&footnotes=yes&labeling=labels&plugin=1>>
14. *Finance.cz* [online]. 9. 2. 2010 [cit. 2010-04-11]. Polsko zveřejnilo plán přechodu na euro, termín uveden není. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/251789-polsko-zverejnilo-plan-prechodu-na-euro-termin-uvaden-neni/>>.
15. *Finance.cz* [online]. 10. 2. 2010 [cit. 2010-04-11]. Slovensko letos poroste o 2,8 pct, mzdy a zaměstnanost klesnou. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/251995-slovensko-letos-poroste-o-2-8-pct-mzdy-a-zamestnanost-klesnou/>>
16. FRANTOVÁ, Libuše. *Profit.cz* [online]. 14. 10. 2009 [cit. 2010-04-11]. Život na dluh končí kocovinou. Dostupné z WWW: <<http://www.profit.cz/clanek/zivot-na-dluh-konci-kocovinou.aspx>>
17. HOLMAN, Robert . *Ekonomia*. Vyd. 4. Praha : C. H. Beck, 2005. 709 s. ISBN 80-7179-891-6
18. *IDNES.cz* [online]. 29. 3. 2010 [cit. 2010-04-11]. MMF: Odklad eura pomohl Polsku vyhnout se krizi. Dostupné z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/mmf-odklad-eura-pomohl-polsku-vyhnout-se-krizi-fln/eko-zahranicni.asp?c=A100329_100300_eko-zahranicni_fih>
19. *IHNED.cz* : *online zprávy Hospodářských novin* [online]. 10. 9. 2008 [cit. 2010-04-11]. Inflace na Slovensku překvapivě vzrostla. Je na dvouletém maximu. Dostupné z WWW: <<http://ekonomika.ihned.cz/c1-27420870-inflace-na-slovensku-prekvapive-vzrostla-je-na-dvouletem-maximu>>
20. *International Monetary Fund* [online]. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2009/02/weodata/weorept.aspx?sy=1999&ey=2008&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=964%2C935%2C936%2C944&s=BCA%2CBCA_NGDPD&grp=0&a=&pr.x=34&pr.y=7>

21. JÍLEK, J. *Metody mezinárodního srovnávání*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1996. 53 s. ISBN 80-7079-942-0
22. KRISTEN, Vojtěch. *Kurzy.cz : Finanční portál pro odborníky i laiky* [online]. 25. 3. 2010 [cit. 2010-04-11]. Kotecki: *Ekonomika Polska by měla v prvním čtvrtletí vzrůst až o 2,8 procenta*. Dostupné z WWW: <<http://zpravy.kurzy.cz/217300-kotecki-ekonomika-polska-by-mela-v-prvnim-ctvrtleti-vzrust-az-o-2-8-procenta/>>
23. LACINA, Lubor; TOMAN, Petr : *Je plovoucí kurz měny výhodou v období finanční a ekonomické krize*. *Národohospodářský obzor*. Brno : Masarykova univerzita, 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <https://is.muni.cz/do/1456/soubory/aktivity/obzor/6182612/10586334/Je_plovouci_kurz_meny_vyhodou_v_obdobi_financni_a_ekonomicke_krize.pdf>
24. MACH, M. *Makroekonomie II*. Slaný: Melandrium, 2001, 367 s. ISBN 80-86175-18-9
25. Ministerstvo financí České republiky [online]. 21. 12. 2009 [cit. 2010-04-07]. *Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladěnosti s eurozónou*. Dostupné z WWW: <http://193.86.123.148/cps/rde/xbcr/mfcr/Vyhodnoceni_Maastricht_2009_pdf.pdf>
26. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW:<http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/makro_pre_50254.html?year=2009>
27. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2009 [cit. 2010-04-11]. *Průzkum makroekonomických prognóz*. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/27_Kolokvium_072009_pdf.pdf>
28. *Ministerstvo financí České republiky : Udržitelnost veřejných financí* [online]. 2007 [cit. 2010-04-21]. Dostupné z WWW: <http://mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/KOPr_200711_06_pdf.pdf>
29. *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky* [online]. 2007 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/polsko/ekonomika/obchodni_a_ekonomicka_spoluprace_s_cr.html>
30. *Míra nezaměstnanosti podle pohlaví : Obecná databáze Eurostatu* [online]. 2009, 10. 12. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <<http://apl.czso.cz/ode/tab/tsdec450.htm>>

31. *Míra růstu reálného HDP : Obecná databáze Eurostatu* [online]. 2009, 10.12.2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <<http://apl.czso.cz/ode/tab/tsdec100.htm>>
32. PAVELKA, T. *Makroekonomie: Základní kurz*. 3. vyd. Praha : Melandrium, 2007. 278 s. ISBN 978-80-86175-58-4.
33. PAVLÍČEK, Ondřej. *Visegrádská čtyřka* [online]. 2003 [cit. 2010-03-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.pcnews.cz/gallery.php?id=21>>
34. *Profit.cz : Česká republika, Dánsko, Německo a Rakousko nejlépe odolávají dopadům krize* [online]. 16. 3. 2010 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <<http://www.profit.cz/clanek/ceska-republika-dansko-nemecko-a-rakousko-nejlepe-odolavaji-dopadum-krize.aspx>>
35. REVENDA, Zbyněk, et al. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. Vyd. 4. Praha : Management Press, 2005. 627 s. ISBN 80-7261-132-1
36. RUSMICOVÁ, Lada - SOUKUP, Jindřich a kolektiv: *Makroekonomie. Základní kurs*. Slaný, Melandrium 2002. 5. vydání. 271 s. ISBN 80-86175-24-3
37. SAMUELSON, P. A. - NORDHAUS, W. D. *Ekonomie*. Přel. M. Gregor, 2. vyd. Praha: Svoboda, 1995. 1011 s. ISBN 80-205-0494-X
38. SCHILLER, B. R. *Makroekonomie dnes*. Brno : Computer Press, 2004. 412 s. ISBN 80-251-0169-X
39. SPĚVÁČEK, V. *Makroekonomická analýza a mezinárodní komparace*. 1. vyd. Praha: VŠE, 1994. 196 s. ISBN 80-7079-844-0
40. ŠVEJNAR, Jan; MÜNICH, Daniel; SEMERÁK, Vilém . *Nezaměstnanost a perspektiva konjunktury v České republice a v Evropě* [online]. 14. 12. 2009 [cit. 2010-04-07]. Dostupné z WWW: <<http://idea.cerge-ei.cz/documents/IDEA%20prezentace%20-%20final.pdf>>
41. *The Visegrad Group: the Czech republic, Hungary, Poland and Slovakia : FAQ* [online]. 2006 [cit. 2010-03-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=1015>>
42. *The Visegrad Group: the Czech republic, Hungary, Poland and Slovakia : Historie* [online]. 2006 [cit. 2010-03-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=1014>>
43. TULEJA, Pavel. *Analýza pro ekonomy : Učebnice pro ekonomické a obchodně podnikatelské fakulty*. Vyd. 1. Brno : Computer Press, a.s., 2007. 336 s. ISBN 978-80-251-1801-6